

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická Fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

**ADAPTAČNÝ PROCES DETÍ V DETSKÝCH DOMOVOCH
A ÚLOHA SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA Z POHĽADU
SOCIÁLNEJ PRÁCE**

**THE PROCESS OF ADAPTATION OF CHILDREN IN
CHILDREN'S HOMES AND THE OBJECTIVE OF
A CASEWORKER FROM THE POINT OF VIEW OF SOCIAL
WORK**

Bakalárska diplomová práca

Zuzana Molnárová

Vedúci bakalárskej diplomovej práce: PhDr. Anna Kasanová, PhD.

Olomouc 2010

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som bakalársku diplomovú prácu vypracovala samostatne, neporušila som autorský zákon a použité literatúru uvádzam na príslušnom mieste.

Veľké Uherce, 22.03.2010

.....

Zuzana Molnárová

Pod'akovanie

Týmto by som chcela pod'akovať školiteľke mojej záverečnej bakalárskej diplomovej práce, PhDr. Anne Kasanovej, PhD., za jej odborné vedenie, metodickú pomoc a cenné rady, ktoré mi poskytla pri jej vypracovaní.

ABSTRAKT

MOLNÁROVÁ, Zuzana: Adaptačný proces detí v detských domovoch a úloha sociálneho pracovníka z pohľadu sociálnej práce. /Bakalárska diplomová práca/ Zuzana Molnárová. – Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta; Katedra sociologie a andragogiky. – Školiteľ: PhDr. Anna Kasanová, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. – Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci; 2010. 66 s.

Práca má teoreticko-empirický charakter. Rozdelená je do troch kapitol. Prvá kapitola sa zaoberá sociálno-právnou ochranou dieťaťa a sociálnou kuratelou, sú v nej uvedené príčiny vyňatia dieťaťa z dysfunkčnej rodiny, formy náhradnej starostlivosti a legislatívny rámec sociálno-právnej ochrany dieťaťa. Druhá kapitola je venovaná príchodu dieťaťa do detského domova a adaptačnému procesu na prostredie, na kolektív detí a dospelých. Súčasťou práce je aj charakteristika jednotlivých metód sociálnej práce používaných sociálnym pracovníkom, ktoré majú nezastupiteľné miesto pri adaptačnom procese detí na ústavnú starostlivosť a nové prostredie. Empirická časť práce je zameraná na zistenie, ktoré metódy práce sociálneho pracovníka sú najoptimálnejšie v adaptačnej fáze života dieťaťa v ústavnej starostlivosti z pohľadu sociálnych pracovníkov a či tieto metódy ako optimálne a pomáhajúce vnímajú aj samotné deti. K zaujímavým zisteniam patrí aj prieskum, či sa ľahšie prispôbujú novému prostrediu deti, ktoré prišli do detského domova z diagnostického centra alebo priamo z rodiny, či sa lepšie prispôbujú mladšie alebo staršie deti, či je adaptačné obdobie znesiteľnejšie pre deti, ktoré prišli spolu so súrodencom, alebo samotné. Sociálny pracovník musí disponovať potrebnými zručnosťami a vedomosťami zo sociálnej práce, aby proces adaptácie pomohol každému dieťaťu zvládnuť v čo najkratšom čase a v čo najväčšej pohode.

Kľúčové slová:

Ústavná starostlivosť. Detský domov. Sociálny pracovník. Detský klient. Emócia. Empatia. Adaptačný proces. Metódy sociálnej práce.

ABSTRACT

MOLNÁROVÁ, Zuzana: The process of adaptation of children in children's homes and the objective of a caseworker from the point of view of social work./Bachelor's diploma work/ Zuzana Molnárová. - Palacký University in Olomouc, Faculty of Philosophy; Department -of Sociology and Andragogy.-Supervisor: PhDr-Anna Kasanová, PhD. Degree of Professional Qualification: Bachelor.-Olomouc: Palacký University in Olomouc; 2010. 66 p.

The work has theoretical- empirical character. It is divided into three chapters.

The first chapter deals with the social – legal protection of a child and the social guardianship and also with the reasons of taking the child away from a dysfunctional family. Besides, this chapter presents the forms of substitutionary care and the legislative framework of social – legal protection of the child. The second chapter is focused on the arrival of the child at the children's home and on the process of adaptation to a new environment and a group of children and adults. This work is also aimed at the characteristics of particular methods of social work, used by the caseworker, that have an irreplaceable position in the process of adaptation of the children to the institutional care and the new environment. The empirical part of the work is focused on the search for the most appropriate methods of work of the caseworker in the phase of adaptation in the life of the child who is in the institutional care from the point of view of the caseworkers and whether these methods are as well perceived as appropriate and helpful by the children themselves. There was also made a research the aim of which was to reveal what kinds of children were more likely to adapt to the new environment – Firstly, whether they were the children who came in the children's home from a community home rather than the children coming directly from their families. Secondly, whether they were the younger children who were more likely to adapt rather than the older ones and thirdly, whether the period of adaptation was more bearable for the children who came with their sibling or for those who came by themselves. The caseworker must have necessary skills and knowledge of social work in order to help each child cope with the process of adaptation within the shortest time.

Key words:

Institutional care. Children's home. Caseworker. Child's client. Emotion. Empathy. Process of adaptation. Methods of social work.

OBSAH

Úvod	8
1 Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela	10
1.1 Formy náhradnej starostlivosti	10
1.2 Právna norma sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately	11
1.3 Dôvody umiestnenia dieťaťa v detskom domove	15
2 Adaptácia detí na ústavnú starostlivosť	16
2.1 Starostlivosť v detskom domove	16
2.2 Vznik terapeutického vzťahu medzi dieťaťom a soc. pracovníkom	20
2.3 Nové prostredie	24
2.4 Adaptácia dieťaťa na kolektív	25
2.5 Práca s emóciami	28
2.6 Používané metódy	30
2.7 Problémy dieťaťa s adaptáciou na prostredie DeD	36
3 Praktická časť	38
3.1 Cieľ praktickej časti	38
3.2 Predpoklady	39
3.3 Charakteristika skupiny respondentov	40
3.4 Charakteristika použitých metód	40
3.5 Interpretácia výsledkov prieskumu	41
3.6 Diskusia	52
Záver	54
Zoznam použitej literatúry	55
Prílohy	58

Zoznam grafov a tabuliek

Tabuľka 1	Počet oslovených respondentov.....	40
Graf 1	Adaptačné problémy.....	41
Graf 2	Správanie dieťaťa.....	41
Graf 3	Dĺžka adaptovania	42
Graf 4	Domáci poriadok	42
Graf 5	Začlenenie do kolektívu	43
Graf 6	Nové prostredie	44
Graf 7	Adaptačný proces súrodencov	45
Graf 8	Spoločný príchod súrodencov do detského domova	45
Graf 9	Zapájanie súrodencov do chodu detského domova	46
Graf 10	Príchod so súrodencom – bez súrodenca	46
Graf 11	Vzťah dieťa – zamestnanec DeD z pohľadu dieťaťa	47
Graf 12	Vzťah dieťa – zamestnanec DeD z pohľadu zamestnanca	48
Graf 13	Ako prijíma pomoc zo strany sociálneho pracovníka	48
Graf 14	Metódy, ktoré používa sociálny pracovník	49
Graf 15	Najúčinnejšia metóda pri začlenení dieťaťa do kolektívu, z pohľadu sociálneho pracovníka	50
Graf 16	Najúčinnejšia metóda pri začlenení dieťaťa do kolektívu, z pohľadu detí	50
Graf 17	Spoločné akcie detí	50
Graf 18	Začlenenie do kolektívu pomocou spoločných akcií	51
Graf 19	Čo sa učia deti počas spoločných akcií	51

Úvod

Vyššie päťtisícpäťsto detí nežije so svojimi biologickými rodičmi, z toho zhruba tritisíc detí je v detskom domove. Len minimálne percento tvoria deti, ktoré rodičov skutočne nemajú. V ostatných prípadoch zlyhali rodičia a sociálne siroty prevažujú nad sirotami faktickými.

Deti prichádzajú do detského domova z rôznych príčin. Medzi najčastejšie patrí zanedbávanie výchovy, alkoholizmus, neschopnosť ekonomicky zabezpečiť rodinu, ale aj nezáujem o deti samotné. Detský domov zabezpečuje dlhodobú starostlivosť deťom, ktoré nemajú vhodné rodinné prostredie. Deti, ktoré prichádzajú do detského domova, potrebujú predovšetkým citlivý ľudský prístup. Nielen pri príchode, počas adaptačného procesu na novú životnú situáciu, ale počas celého pobytu v detskom domove. Treba pochopiť, že tu nejde o vzťah k dieťaťu, ale o vzťah s dieťaťom. Preto musíme od začiatku dbať na potreby a pocity, ktoré dieťa má. Zaujímať sa, čo cíti a ako sa s danou situáciou vyrovnáva.

Práca je tematicky rozdelená do troch kapitol a 16 podkapitol. Má teoreticko-empirický charakter.

V prvej kapitole sme sa zamerali na formy náhradnej starostlivosti, za akých podmienok môže súd zveriť dieťa do náhradnej starostlivosti. Ďalej sme sa venovali sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Rozobrali sme dôvody umiestnenia dieťaťa do detského domova.

V druhej kapitole sme špecifikovali starostlivosť v detskom domove. Popisujeme príchod dieťaťa do detského domova, čo mu v tejto situácii pomáha, čoho sa treba vyvarovať. Ponúkame pohľad na vznik terapeutického vzťahu medzi sociálnym pracovníkom a dieťaťom, na nutnosť spolupráce všetkých zainteresovaných spolupracovníkov detského domova. Mapujeme, ako reaguje dieťa na nové prostredie a ako sa s danou situáciou vyrovnáva. Venujeme sa adaptácii dieťaťa na nový kolektív, školu, nové prostredie. Rozoberáme fázy adaptačného procesu a nezastupiteľnú úlohu sociálneho pracovníka v adaptačnom procese. Ponúkame metódy, ktoré sociálny pracovník používa.

Cieľom práce je zistiť, ktoré metódy práce sociálneho pracovníka sú najoptimálnejšie v adaptačnej fáze života dieťaťa v ústavnej starostlivosti z pohľadu sociálnych pracovníkov a či tieto metódy ako optimálne a pomáhajúce vnímajú aj samotné deti.

Tomuto cieľu je podriadená tretia, empirická časť práce, kde sme taktiež zisťovali, či sa ľahšie prispôsobujú novému prostrediu deti, ktoré prišli do detského domova z diagnostického centra alebo priamo z rodiny, či sa lepšie prispôsobujú mladšie alebo staršie deti, či je adaptačné obdobie znesiteľnejšie pre deti, ktoré prišli spolu so súrodencom alebo samotné.

Sociálny pracovník musí disponovať potrebnými zručnosťami a vedomosťami zo sociálnej práce, aby proces adaptácie pomohol každému dieťaťu zvládnuť v čo najkratšom čase a v čo najväčšej pohode. Od toho ako sa dieťa adaptuje sa bude odvíjať jeho ďalší život v detskom domove. Adaptačný proces je dôležitý aj z hľadiska ďalšieho citového dozrievania, aby dieťa neostalo zakríknuté, ustráchané, plné bolesti, ktoré v ďalšom živote nenájde uplatnenie. Ak dáme dieťaťu pocit istoty, a uspokojíme jeho citové potreby, vyrastie z neho plnohodnotný vzdelaný človek, ktorý bude prínosom pre svoju rodinu aj pre celú spoločnosť.

1 SOCIÁLNOPRÁVNA OCHRANA DETÍ A SOCIÁLNA KURATELA

Celospoločenská starostlivosť o dieťa je spoločnou úlohou rodiny i všetkých inštitúcií štátnych aj spoločenských. Je to starostlivosť o rozvoj novej generácie. Cieľom celospoločenskej starostlivosti o dieťa je realizovať najlepšie uplatnenie pre každé dieťa za okolností daných jeho všeobecnými i zvláštnymi situáciami, a tým tak pomôcť plniť jeho práva. Je to uvedomelá, zámerná a plánovitá činnosť spoločnosti.¹

1.1 Formy náhradnej starostlivosti

Deťom, ktoré nemôžu vyrastať vo vlastnej rodine z akýchkoľvek dôvodov je poskytnutá náhradná starostlivosť.

Nie je veľa vecí, v ktorých by sa odborníci v oblasti náhradnej výchovy zjednotili tak, ako v tom, že pre priaznivý vývin dieťaťa je optimálnym prostredím, dobre fungujúca úplná rodina. Či už vlastná, alebo nevlastná.²

Zákon o rodine v § 44 definuje náhradnú starostlivosť ako „viacero osobitne usporiadaných, na seba nadväzujúcich a vzájomne sa podmieňujúcich dočasných opatrení, ktoré nahrádzajú osobnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa v prípadoch, ak ju rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť.“³

Uvádzajú sa tieto formy náhradnej starostlivosti:

- náhradná osobná starostlivosť
- pestúnska starostlivosť
- ústavná starostlivosť

Súd môže zveriť maloleté dieťa do náhradnej osobnej starostlivosti, ak to vyžaduje záujem maloletého dieťaťa. Súd uprednostní príbuzného maloletého dieťaťa a vymedzí rozsah jeho práv a povinností k maloletému dieťaťu. Rodičia majú právo stykať sa s maloletým dieťaťom, ktoré bolo zverené do náhradnej osobnej starostlivosti. Ak sa nedohodnú s osobou, ktorej bolo maloleté dieťa zverené,

---

¹ KASANOVÁ, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. Rodina a deti. 1. vydanie. Nitra: UKF Nitra, 2008, s. 319

² ŠKOVIERA, A. Trendy náhradnej výchovy, 1. vydanie. Bratislava: Petrus, 2007, s. 46

³ § 44 Zákon č. 36/2005 Z.z., o rodine, v znení neskorších predpisov

o výkone tohto práva rozhodne súd.⁴Súd určí rodičom aj výživné. Povinnosťou osoby, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, je starostlivosť vykonávať v rovnakej miere, ako ju vykonávajú rodičia. Maloleté dieťa môže súd zveriť do pestúnskej starostlivosti osobe alebo aj do spoločnej pestúnskej starostlivosti manželom. Pestúnom môže byť len fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony, trvalý pobyt v Slovenskej republike, osobné, zdravotné, osobnostné a morálne predpoklady. A musí byť zapísaná v zozname žiadateľov o pestúnsku starostlivosť. Súd vymedzí rozsah práv a povinností pestúnov. „Pestún je povinný vykonávať osobnú starostlivosť o maloleté dieťa v rovnakom rozsahu, v akom ju vykonávajú rodičia. Právo zastupovať maloleté dieťa a spravovať jeho majetok má iba v bežných veciach.“⁵ Pestúnsku starostlivosť, okrem zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov upravuje aj zákon č. 305/2005 Z.z o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákon č. 627/2005 Z.z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa. Ústavnú starostlivosť môže súd nariadiť len vtedy, ak výchova maloletého dieťaťa je vážne ohrozená alebo vážne narušená a iné výchovné opatrenia neviedli k náprave alebo ak rodičia nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa a maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti. „Za vážne ohrozenie alebo vážne narušenie výchovy maloletého dieťaťa sa nepovažujú nedostatočné bytové pomery alebo majetkové pomery rodičov maloletého dieťaťa.“⁶ Súd pri rozhodnutí o nariadení ústavnej starostlivosti prihliada na záujem maloletého dieťaťa, na citové väzby k súrodencom. „Súd sústavne sleduje spôsob výkonu ústavnej starostlivosti a najmenej dvakrát do roka hodnotí jej účinnosť, najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí, obcou a s príslušným zariadením, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené.“⁷

1.2 Právna norma sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

U nás sociálnoprávnu ochranu a sociálnu kuratelu upravuje zákon č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých

---

⁴ § 45 Zákon č. 36/2005 Z.z, o rodine, v znení neskorších predpisov

⁵ § 50 tamtiež

⁶ § 54 tamtiež

⁷ § 55 tamtiež

zákonov. Je zameraný na zabezpečenie predchádzania vzniku krízových situácií v rodine, ochranu práv a právom chránených záujmov detí, predchádzanie prehlbovania a opakovania porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb a na zamedzenie nárastu sociálno-patologických javov.

Sociálnoprávnu ochranou detí rozumieme súbor opatrení na zabezpečenie:

- ochrany dieťaťa nevyhnutnej pre jeho blaho a rešpektovanie jeho najlepšieho záujmu podľa medzinárodného dohovoru,
- výchovy a všestranného vývinu dieťaťa v prirodzenom rodinnom prostredí dieťaťa,
- náhradného prostredia dieťaťa, ktoré, z rôznych príčin, nemôže byť vychovávané vo vlastnej rodine⁸

Pri ochrane svojich práv má dieťa právo požiadať o pomoc:

- orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately
- iný štátny orgán
- zariadenie
- obec, vyšší územný celok
- akreditovaný subjekt
- školu
- školské zariadenie
- poskytovateľa zdravotnej starostlivosti,

musí mu byť poskytnutá okamžitá pomoc pri ochrane jeho života a zdravia a musia byť vykonané opatrenia na zabezpečenie jeho práv a právom chránených záujmov. Dieťa má právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv aj bez vedomia rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa.⁹ Zásahom do práv dieťaťa je vydanie rozhodnutia – predbežné opatrenie o okamžitom umiestnení dieťaťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov. Návrh na vydanie predbežného opatrenia podáva úrad práce sociálnych vecí a rodiny podľa osobitného predpisu. Taktiež podáva aj návrh na nariadenie ústavnej starostlivosti alebo jej zrušenie. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny rozhoduje v druhom stupni, vo veciach, v ktorých v prvom stupni rozhoduje detský domov a detský domov pre maloletých bez sprievodu. Zriaďuje a kontroluje detské domovy a detské domovy pre maloletých bez sprievodu a vykonáva ďalšie

---

⁸ § 1 Zákon č. 305/2005 Z.z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, v znení neskorších predpisov

⁹ § 8 tamtiež

ustanovenia uvedené v zákone č. 305/2005 Z.z o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom č. 330/2007 Z.z., zákonom č. 643/2007 Z.z, zákonom č. 215/2008 Z.z., a zákonom č. 466/2008 Z.z: §7:

1) Každý je povinný upozorniť orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately na porušovanie práv dieťaťa.

2) Ak je orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately upozornený na použitie hrubých alebo ponižujúcich foriem zaobchádzania a foriem trestania dieťaťa, alebo ak pri výkone opatrení podľa tohto zákona zistí ich použitie rodičom alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, je povinný v závislosti od ich povahy a závažnosti uplatniť niektoré z opatrení podľa tohto zákona.

3) Pri vykonávaní opatrení podľa tohto zákona je zakázané používať všetky formy telesných trestov na dieťati a iné hrubé alebo ponižujúce formy zaobchádzania a formy trestania, ktoré mu spôsobujú alebo môžu spôsobiť fyzickú ujmu alebo psychickú ujmu. Z dôvodovej správy k návrhu novely vyplýva, že sa navrhuje upraviť výslovný zákaz používania všetkých foriem telesných trestov, ako aj iných hrubých a ponižujúcich trestov. Právna úprava nulovej tolerancie k telesným trestom vychádza z Dohovoru o právach dieťaťa, Odporúčaní Výboru OSN k správe Slovenska o pokroku v implementácii dohovoru a zároveň reaguje na Program Rady Európy Budujeme Európu pre deti a s deťmi. Cieľom tohto programu je odstrániť všetky formy násilia páchaného na deťoch prostredníctvom ochrany detí, odstránenia násilia, stíhania jeho páchatel'ov a participáciou detí, vrátane vypracovania komplexných právnych rámcov. Zároveň sa navrhuje upraviť povinnosť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri každom upozornení na použitie takýchto trestov na dieťati rodičom alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, zvoliť a uplatniť vždy primerané opatrenie podľa tohto zákona. Široké spektrum opatrení, ktoré má tento orgán k dispozícii, umožňuje voliť opatrenia od miernejších (napríklad výchovné opatrenie – upozornenie) až po tie najzávažnejšie ako napríklad podania návrhu na súd na nariadenie ústavnej starostlivosti. Takouto právnou úpravou sa zároveň nevyklučuje oznamovacia povinnosť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

V zákone č. 245/2008 Z.z o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa v § 3 hovorí o princípoch výchovy a vzdelávania:

c) rovnoprávnosti prístupu k výchove a vzdelávaniu so zohľadnením výchovno-vzdelávacích potrieb jednotlivca a jeho spoluzodpovednosti za svoje vzdelávanie,

- d) zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie,
- e) rovnocennosti a neoddeliteľnosti výchovy a vzdelávania vo výchovno-vzdelávacom procese,
- h) slobodnej voľby vzdelávania s prihliadnutím na očakávania a predpoklady detí a žiakov v súlade s možnosťami výchovno-vzdelávacej sústavy,
- j) prípravy na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnosti muža a ženy, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie,
- r) zákazu používania všetkých foriem telesných trestov a sankcií vo výchove a vzdelávaní.

Národný akčný plán pre deti na roky 2008-2012, ktorý vychádza najmä z Dohovoru o právach dieťaťa, z predchádzajúceho Národného akčného plánu pre deti, zo Záverečných odporúčaní Výboru OSN pre práva dieťaťa hovorí o tom, že v európskom kontexte je osobitne významným program Rady Európy „Budujme Európu pre deti a s deťmi“. Cieľom tohto programu je odstrániť všetky formy násilia páchaného na deťoch prostredníctvom ochrany detí, odstránenia násilia, stíhania jeho páchatel'ov a participáciou detí. Program venuje osobitnú pozornosť obzvlášť zraniteľným deťom – deťom so zdravotným postihnutím, deťom žijúcim v chudobe a deťom, ktoré vyrastajú bez rodičov. Kampaň „Budovanie Európy pre deti a s deťmi“ chce pomôcť štátom upevniť alebo rozvinúť národné stratégie na ochranu práv detí. Pomôže štátom vypracovať aj komplexné obsažné a dostupné právne rámce. Navrhne modely účinných inštitucionálnych rámcov a podporí spustenie participačných procesov s cieľom navrhnuť a aplikovať národné postupy. Program vystupuje proti všetkým formám násilia páchaného na deťoch, bude sa snažiť najmä o zvýšenie informovanosti, vzdelávanie, školenie a budovanie kapacít na podporu kultúry bez násilia a o dosiahnutie nulovej hranice jeho tolerovania. Má napomôcť krajinám vypracovať stratégie na zabránenie násilia voči deťom. Pomôže zlepšiť systémy, ktoré umožňujú nahlasovanie prípadov prostredníctvom detských liniek, podporu rodín a rýchlu identifikáciu a dokumentáciu prípadov. Umožní aj verejným orgánom a odborníkom rýchlo a primerane reagovať na oznámené násilie. Osobitné úsilie sa vyvinie na odstránenie sexuálneho zneužívania a vykorisťovania detí. Chce aktivovať všetky časti spoločnosti, pripomenúť im ich osobitnú zodpovednosť a posilniť ich kapacity na predchádzanie násiliu a na ochranu detí. Kampaň zlepší prístup detí k informáciám a vypracuje metódy a nástroje na dosiahnutie zmysluplnej participácie detí na všetkých

úrovních – miestnej, regionálnej a národnej, využije čo najviac medzinárodnú spoluprácu. Spojí dôležité nástroje, ako vypracovávanie noriem, monitorovanie, rozvoj postupov, technickú pomoc a informovanosť, a dá ich k dispozícii, aby slúžili detským právam. Odborníci sa zhodujú na tom, že najdôležitejšou potrebou dieťaťa pre jeho zdravý vývoj je vzťah, puto s dospelou osobou, ktorá sa o neho stará.

1.3 Dôvody umiestnenia dieťaťa v detskom domove

Ústavná starostlivosť, predbežné opatrenie a výchovné opatrenie sa vykonávajú pre dieťa, ktoré:¹⁰

- bolo odňaté zo starostlivosti rodičov na prechodný čas, ktorý je potrebný na
- úpravu rodinných pomerov dieťaťa
- vyžaduje liečebno – výchovnú starostlivosť, alebo je s ťažkým zdravotným postihnutím
- vyžaduje si zvýšenú starostlivosť z dôvodu porúch správania,
- vyžaduje si zvýšenú starostlivosť z dôvodu drogovej alebo inej závislosti,
- vyžaduje si zvýšenú starostlivosť z dôvodu, že bolo týrané, pohlavne zneužívané alebo bol na ňom spáchaný trestný čin.

V detskom domove musia byť vytvorené podmienky na to, aby každé dieťa do troch rokov bolo najneskôr po diagnostike zaradené do profesionálnej rodiny. Neplatí to v prípade dieťa, ktorého zdravotný stav vyžaduje osobitnú starostlivosť v špecializovanej samostatnej skupine, alebo ak je to v záujme dieťaťa z dôvodu zachovania súrodeneckých väzieb.¹¹ Ak sa dieťa premiestňuje do profesionálnej rodiny detského domova alebo z iného zariadenia na výkon rozhodnutia súdu, detský domov utvára podmienky na zoznámenie dieťaťa s profesionálnym rodičom a na uľahčenie nadviazania výchovného vzťahu medzi dieťaťom a profesionálnym rodičom.¹²

---

¹⁰ § 53 Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, v znení neskorších predpisov

¹¹ § 53 tamtiež

¹² § 53 Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, v znení neskorších predpisov

2 ADAPTÁCIA DETÍ NA ÚSTAVNÚ STAROSTLIVOSŤ

Za základný predpoklad úspešnej adaptácie dieťaťa môžeme považovať jeho citovú vyváženosť, sebadôveru, primeranú citlivosť. Dieťa má byť partnerom a nie objektom. Detské domovy plnia úlohy výchovné, prevýchovné, ako aj úlohy sociálneho zabezpečenia.¹³

2.1 Starostlivosť v detskom domove

Starostlivosť, ktorá je poskytovaná v detských domovoch, upravuje zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vyhláška MPSV a R č. 390/2005 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Od 1.1.2009 platí novela zákona č. 466/2008 ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Detský domov je zariadenie vytvorené na účely vykonávania rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia a uložení výchovného opatrenia. Dočasne nahrádza dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie.

Do detského domova sa dieťa prijíma na základe:

- právoplatného rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti
- predbežného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu
- právoplatného rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia.

V naliehavých prípadoch, ak je ohrozený život, alebo zdravie dieťaťa možno prijať dieťa aj bez dokladov. Tieto doklady je povinný orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately poskytnúť dodatočne.

Detské domovy sa zriaďujú ako:¹⁴

- domov detí
- centrum detí

---

¹³ KASANOVA, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. Rodina a deti. I. vydanie. Nitra: UKF Nitra, 2008, s. 319

¹⁴ § 51 Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, v znení neskorších predpisov

V detskom domove sa ústavná starostlivosť vykonáva buď v domácom prostredí – profesionálna rodina, alebo v samostatných diagnostických skupinách, v samostatných skupinách alebo v špecializovaných samostatných skupinách pre určený počet detí so samostatným stravovaním, hospodárením a vyčleneným rozpočtom.

V profesionálnej rodine môžu byť umiestnené najviac tri deti, ak túto starostlivosť vykonáva jeden zamestnanec. V prípade, že starostlivosť vykonávajú manželia, môžu sa starať až o šesť detí.

V samostatnej diagnostickej skupine sa starostlivosť poskytuje najviac ôsmim deťom. V samostatnej skupine a samostatnej špecializovanej skupine sa starostlivosť poskytuje najviac desiatim deťom. Počet detí v skupine závisí aj od vekového zloženia, ak je skupina tvorená deťmi do troch rokov, počet detí v skupine sa zníži na šesť. Mladých dospelých môže byť v skupine desať.¹⁵

Určený počet detí v skupinách alebo profesionálnych rodinách možno prekročiť len so súhlasom zriaďovateľa.

Obe formy starostlivosti v samostatných skupinách i v profesionálnych rodinách dávajú predpoklady pre rešpektovanie individuálnych potrieb a záujmov dieťaťa.

2.1.1 Príchod dieťaťa do detského domova

Vyrastať v atmosfére harmonických vzťahov, kde nechýba pozornosť, úcta porozumenie i láskavé slovo rodičov je darom s nevyčísliteľnou hodnotou.¹⁶ Nie všetkým deťom je tento dar dopriaty. Jednou z foriem poskytovania náhradnej rodinnej starostlivosti je tak, ako sme uviedli v podkapitole 1.1 starostlivosť poskytovaná v detskom domove. Je veľmi ťažké hľadať dôvody, pre ktoré dieťa zostáva bez svojej biologickej rodiny, faktom však je, že v praxi nám chýba účinný systém podpory zlyhávajúcej rodiny. Preto by sme sa mali zameriavať na hľadanie riešenia, ktoré by deťom pomohlo a ktoré by im spôsobilo čo najmenšiu traumu.

Dieťa býva väčšinou emocionálne i sociálne narušené. Už v prenatalnom období sa stretáva s fyziologickým ohrozením. Dieťa zažíva traumu:

- v priebehu tehotenstva
- po narodení v domácom konfliktnom prostredí

---

¹⁵ Vyhláška MPSVaR č. 390/2005 Z.z, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z.z, o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, v znení neskorších predpisov

¹⁶ TOMOVA, M; ĎURIČEKOVÁ, M. Rozvoj tvorivej osobnosti v zložitých podmienkach globálnej spoločnosti.. Vychovávateľ, september 2008, č. 1, s. 29

- pri príchode do náhradného prostredia.

Ak sa dieťa v predškolskom a mladšom školskom veku dostane do emocionálneho a intelektovo podnetného prostredia, výrazne sa zrýchli vývoj kognitívnych i nekognitívnych funkcií jeho osobnosti.

Zmiernenie, resp. odstránenie porúch vývoja vyžaduje:

- profesionálne kvalifikované a ciele prístupy od dospelých
- vyriešenie vývojových psychosociálnych kríz samotným dieťaťom
- vybudovanie emocionálneho vzťahu medzi dieťaťom a dospelou osobou.¹⁷

Aj keď sémanticky pojem náhradná starostlivosť nie je celkom presný, vďaka právnemu vymedzeniu i odvodeným právnym spojeniam, ale i vďaka jeho dlhoročnému používaniu a jednoduchosti je každému jasné, že sa pod ním chápe starostlivosť o dieťa a jeho výchova na základe rozhodnutia súdu, a to :

- v inej ako biologickej rodine,
- v inštitúcii na to určenej¹⁸

Deti sa ocitajú v detskom domove najmä z dôvodu zanedbávania starostlivosti o dieťa. Či už ide o zanedbávanie:

- fyzické
- výchovné
- emočné
- zanedbávanie zdravotnej starostlivosti, aj keď vo väčšine prípadov sa v rodine vyskytujú spoločne.

Je len veľmi ťažko rozlíšiť, či zanedbávanie dieťaťa je spôsobené zlým sociálnym postavením rodiny, alebo ide o zámerné zanedbávanie dieťaťa. Často rodičia nie sú z rôznych dôvodov schopní zabezpečiť zaopatrenie dieťaťa. Zanedbávanie je častejšie ako iné formy násilia spojené s materiálnou núdzou a sociálnou marginálnosťou rodiny.

Ani zákon nemôže detailne vymedziť, čo je a čo nie je zlé zachádzanie s deťmi.¹⁹

Ďalšie dôvody, pre ktoré sa dieťa ocitne v náhradnej rodinnej starostlivosti sú týranie a pohlavné zneužívanie. Existujú rôzne formy týrania. Najčastejšie je spájané s telesnou formou, ako aj so sexuálnym zneužívaním.

---

¹⁷ ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. I. vydanie. Praha: Portál, 2007, s. 49-50

¹⁸ ŠKOVIERA, A. Trendy náhradnej výchovy. I. vydanie. Bratislava: Petrus 2007, s. 17

¹⁹ MATOUŠEK, O; KOLAČKOVÁ, J; KODYMOVÁ, P. Sociální práce v praxi. I. vydanie. Praha : Portál, 2005 s. 28

Popri tom sa však obchádza fakt, že za surovosťou a bezohľadnosťou uvedených dvoch podôb násilia na deťoch nijako nezaostáva ani forma psychického a emocionálneho týrania.²⁰ Symptómy v správaní duševne týraných detí sa neodlišujú od symptómov v správaní telesne týraných detí. Sú mnohotvárne, ako formy páchaného násilia a u rozličných detí sa môžu prejavovať v rôznych, často protikladných podobách:²¹

- ustrašenosť a ľakavosť,
- ostražitosť a poplachová pohotovosť,
- nervózne správanie a napäté držanie tela,
- provokujúce správanie, nadmerná poslušnosť
- odmietavé správanie, okamžité upnutie sa a hľadanie pomoci
- apatické a depresívne správanie, alebo obzvlášť agresívne správanie
- poruchy spánku, prijímania potravy, poruchy reči
- uzavretosť do seba, denné snenie,
- úteky z domu
- sebapoškodzujúce správanie, pokusy o samovraždu
- užívanie drog.

Pri príchode dieťaťa do zariadenia je veľmi dôležité, aby si sociálny pracovník vybudoval kvalitný vzťah s dieťaťom a ak je to možné, aj s rodičmi. Ku zníženiu traumy, ktorú prežíva dieťa pri umiestnení do zariadenia môže prispieť skutočnosť, že ho môžu rodičia v zariadení navštíviť. Ak poznajú rodičia podmienky v zariadení, kde je ich dieťa umiestnené, znižuje sa ich stres a agresivita a posilňuje sa ochota k spolupráci so zariadením, ktorá je dôležitá pre dobré prosperovanie dieťaťa.²² Charakter návštev závisí od individuálneho plánu rozvoja osobnosti dieťaťa a jeho rodiny, ale aj od okolností a problémov. Ak sa plánuje návrat dieťaťa do biologickej rodiny, návštevy sú častejšie a trvajú dlhšie. V prípade, ak sa plánuje pozbaviť rodičovských práv, je detský domov povinný organizovať ich spoločné stretnutia. Tie prebiehajú pod dozorom a ich množstvo sa nezvyšuje.²³

Dieťaťu prospieva, ak udržiava s rodinou kontakt, nech je akákoľvek. Nech sa už pôvodná rodina o dieťa starala akokoľvek zle, bola a stále bude jeho súčasťou. Na zlom

---

²⁰ ŠIPOŠOVÁ, I. Domáce násilie – krok do detského domova. Vychovávateľ október 2008, s. 29

²¹ LONGAUER, V; SELICKÁ, D; VANKOVÁ, K. Vybrané kapitoly zo sociálno-právnej ochrany. I. vydanie. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2006, s. 37-38

²² BECHYŇOVÁ, V; KONVIČKOVÁ, M. Sanace rodiny. I. vydanie. Praha: Portál, 2008, s. 118

²³ BÚŠOVÁ, K. Profesionálne náhradné rodičovstvo-rodinné prostredie v oblasti ústavnej starostlivosti. Vychovávateľ, február 2008, s. 13-14

zaobchádzaní s dieťaťom sa nemuseli podieľať všetci členovia rodiny a nemuseli ani o ňom vedieť. Starí rodičia môžu deťom veľmi pomôcť vyrovnať sa s tým, čo sa stalo. Pre deti, ktoré nemali ľahký a priamočiari štart do života, je ešte dôležitejšie, aby sa o sebe dozvedeli čo najskôr a najviac.²⁴

Sociálny pracovník sa snaží zmieriť dieťa s biologickou rodinou a pomôcť mu vyrovnať sa s realitou odlúčenia a s pocitom odmietnutia.

Je zrejmé, že dostatočné množstvo a kvalita informácií o minulosti, citovo bohaté prežívanie prítomnosti a vízia pozitívnej budúcnosti sú nevyhnutné pre normálny emocionálny a sociálny vývoj dieťaťa. Nie je teda vhodné oddeľovať dieťa od jeho minulosti, ale hľadať spôsob, ako všetky etapy jeho života zmysluplne prepojiť.²⁵

Cieľom profesionálnej výchovy nie je vytvorenie dlhodobého vzťahu s dieťaťom, ale jeho návrat do biologickej rodiny alebo zverenie do právne záväznejšej formy náhradnej starostlivosti.²⁶

2.2 Vznik terapeutického vzťahu medzi dieťaťom a sociálnym pracovníkom

Veľmi prospešnou oblasťou v práci sociálneho pracovníka je práca s detským klientom. Úspešný a efektívny priebeh práce s detským klientom ovplyvňuje veľa faktorov. Veľmi dôležitým faktorom je spôsob vzniku vzťahu klient - v tomto prípade dieťa - a sociálny pracovník. Od formy a spôsobu prvého kontaktu záleží, ako sa bude vyvíjať práca s detským klientom, aký bude ich vzťah a aké budú výsledky práce.²⁷

Ako v tejto súvislosti uvádza A. Kasanova je sociálny pracovník detského domova v prvom rade ochrancom práv dieťaťa. Zameriava sa na sociálny aspekt detí umiestnených v inštitucionálnej starostlivosti a tým dopĺňa vzdelávací a výchovný aspekt, ktorý je tiež súčasťou starostlivosti o dieťa. V súčasnej dobe sa ešte výraznejšie v práci sociálneho pracovníka vyžaduje konkrétna práca s dieťaťom, najmä s jeho biologickou rodinou.²⁸ Stotožňujeme sa s tvrdením M. Fedorovej, že každé dieťa je špecifické a musí byť akceptované. Najjednoduchší spôsob motivácie dieťaťa k spolupráci je venovať mu viac času. Individuálna práca s dieťaťom a rodinou je

²⁴ ARCHEROVÁ, C. Dítě v náhradní rodine. I vydanie. Praha: Portál, 2001, s. 99

²⁵ ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. I. vydanie. Praha: Portál 2007, s. 125

²⁶ BUŠOVÁ, K. Profesionálne náhradné rodičovstvo – rodinné prostredie v oblasti ústavnej starostlivosti. Vychovávateľ, február 2008, s. 12

²⁷ TOKÁROVÁ, A; a kol. Sociálna práca, kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce. II vydanie. Prešov: Akcent Print, 2003, str.443

²⁸ KASANOVA, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. Rodina a deti. I. vydanie. Nitra: UKF Nitra, 2008, s. 278

dlhodobý, náročný proces a jeho filozofiu je nutné si osvojiť, čiže znútorniť, aj stotožniť sa s ňou. Treba pochopiť, že to nie je o vzťahu k dieťaťu, ale o vzťahu s dieťaťom.²⁹ Vždy je nutné podrobne zmapovať každý konkrétny prípad, s ktorým sa sociálny pracovník stretáva. V prvom rade sa skúma, na základe anamnézy a podrobnej správy o sociálnej situácii rodiny, kedy dieťa svoju rodinu stratilo a za akých okolností. Prikladajú sa hodnotenia zo škôl a rôznych vyšetrení. Je potrebné zistiť ako dlho žilo dieťa mimo vlastnej rodiny a čo v tom období prežilo. Okrem týchto poznatkov o dieťati a rodičoch, sa získavajú aj informácie o jeho najbližších príbuzných súrodencoch, starých rodičoch, tety, ujov a pod. S dieťaťom postupne treba nadviazať ústny kontakt, zistiť ako sa správa do akej miery má osvojené samoobslužné procesy, do akej miery je sociálne vyvinuté, resp. zanedbané, aká je jeho úroveň vyjadrovania. Ďalej si treba všimnúť jeho mimiku, správanie, pohyby, gestikuláciu.

Aby sme zachytili správanie dieťaťa čo najširšie, aby sme objektívne mohli hodnotiť správanie dieťaťa v adaptačnom procese, včas identifikovať vzniknuté problémy, a taktiež zvoliť správnu metódu a následne kontrolovať jej efekt, k tomu je dobré použiť metódu hodnotenia správania dieťaťa, ktorej autormi sú Wilhelmsen a Horňáková. V priebehu adaptačného procesu sa krivka v prehľade rôzne mení. V prípade nepriaznivého trendu je treba zvoliť vhodné opatrenie.

Prehľad o správaní dieťaťa (Wilhelmsen-Horňáková)

Správanie dieťaťa v ded. domove	Optimálne I.	Úzkostné II.	Egocentrické III-	Málo aktívne IV.	Málo prispôsobivé V.	Disociálne VI.
Celkové správanie	Zdvornilé, priateľské	Neisté, zdržanlivé	Upozorňuje na seba, náročné	Tiché, ľahost., slabý kontakt	Nedôveruje, je neprístupne	Je vyzývavé, odmietavé
Pri rozhovore	Spontánne, hľadí do očí	Plaché, uhyba očami	Dôležité, prostoreké	Pomalé, bez záujmu	Očakáva ťažkostí, búri sa	Odvráva, nadáva, posmeškujú
Pri pokynoch	Poslušne, dohodne sa	Úzkostlivo sa snaží	Nápadne úslužné, podlízavé	Treba ho opätovne vyzvať	Urobí, ak musí, vyhýbavé	Robí naopak, neposlúchne
Pri plnení úloh	Spôľahlivé, snaživé	Váhavé, neverí si	Nedôsledné, unáhlené	Splní príkaz a nič viac	Je nedbalé, odbieha, uniká	Nedokončí, hnevá, kazí
Pri pochvale	Teší sa je povzbudené	Rozpačité, zahanbené	Zdá sa mu malá, neteší sa	Rýchlo zľahostajnie	Stáva sa náročné	Stáva sa bezočivé
Pri pokarhaní	Smutné ospravedlní sa	Zranené, ešte úzkostnejšie	Vinní sú iní, vyhovára sa	Ešte viac sa utiahne	Urazí sa cíti sa nepochopené	Agresívne, útočí, mstí sa
Vo výchovnej skup. Je voči deťom	Priateľské, dohodne sa	Utiahnuté, závislé	Nadradené, vychvaľuje sa	Často bokom diania	Hádavé často urazené	„hrdina“, postrach, tyran
Pri konflikte	Vysvetľuje, urovňuje	Hľadá ochranu, plače	Zatrpknuté, prudko	Ustúpi, nebojuje za seba	Obviňuje iných, koná	Presadzuje sa silou, zúri

²⁹ FEDOROVÁ, M. Metodika individuálnej výchovnej práce s dieťaťom a rodinou v detskom domove. Vychovávateľ, december 2008, s.2

			reaguje		neuvážene	
Vo voľnom čase	Aktívne, má nápady	Pridáva sa k smelším	Potrebuje usmernenie	Nevie čo robiť sníva	Zapára, ruší iných	Robí zle, malým ničí veci
Keď mu ublížia	Bráni sa primerane,	Hľadá ochranu, ustupuje	Lutuje sa, vie sa pomstiť	Veľa vydrží, utiahne sa	Ťažko odpúšťa	Vracia údery i kritiku
Pri priateľstvách	Stále, vzťahy tvorí	Vzťahy prijíma, očakáva	Náročné, aj odmietavé	Pasívne sa podriaďuje	Nespolahlivé, chce ústupky	Vyžaduje oddanosť, trestá
Presadzuje sa	Primerane berie ohľad	Nedostatočne, vzdáva sa	Občas za každú cenu	Chabo a len občas	Upozorňuje na seba problémom	Silou, podvodom
Pri hre je	Šťastné, má nápady	Utiahnuté, netrúfa si	Organizuje, nevie prehrať	Málo sa hrá, nemá nápady	Nevie sa vyhrať, kazí hračky	Má rado agresívne hry, boje
Pri čítaní, sledovaní TV	Rado počúva, zaujíma sa	Hlboko prežíva, plače	Komentuje, porovnáva sa	Malý záujem, až ľahostajnosť	Zriedka ho zaujme, neobsedí	Ruší, komentuje, chce „action“
Pri kreslení	Rado kreslí, obsah, farby primerané	Slabo tlačí, malé tvary, kreslí mreže	Často nedokončí, pokazí, nie je spokojné	Chudobná kresba, tmavá, málo farebná	Kolisavé výkony, často nespokojné, pokazí	Kreslí boje, zbrane, krv, násilie
Pri ručných prácach	Zodpovedné, poradí si	Neisté, chce radu, pomoc	Veľké ciele, malá výdrž	Pomalé, málo iniciatívne	Chce inú úlohu, nechce sa mu	Vyhýba sa odvráta, zabúda
Vo veciach má	Poriadok, vie ich nájsť	Nemá prehľad stráca veci	Viní iných za stav sv. vecí	Nedbá o veci, nemá poriadok	Narozkladá, hromadí veci	Rozhadzuje, dbá o symboly moci
Pri školských úlohách	Je snaživé, samostatné	Stále sa dožaduje pomoci	Rýchle ale povrchné	Rozptyľuje sa , pomalé	Vyrušuje, vzdáva sa	Netrzeplivé, odmietavé
Pri vstávaní	Samostatné, oblieče sa	Je ospalé, plačlivé	Nechá sa hned počuť	Musí sa opakovane budiť	Mrzuté bez nálady	Zapára kričí, protestuje
Pri umývaní	Riadne sa umyje	Odstrkujú ho	Zdržiava, chce výhody	Pomalé	Strieka, provokuje	Hlučné, robí deťom zle
Pri jedení	Chutí mu, slušne je	Preberá, je pomalé	Chce niečo lepšie	Babráve, bez chuti, pomalé	Prejedá sa , alebo naopak nejede	Rozhadzuje jedlo, kritizuje
Pri prechádzke	Užíva si ju, baví sa	Drží sa „ochrancu“	Ide s dospelým veľa rozpráva	Bez záujmu , vlečie sa	Strká sa, žaluje, chce mať pravdu	Uteká, skrýva sa robí nezbedy
Pri športovaní	Má rado hry, súťaže,	Nedôveruje si vzdáva sa	Vystatuje sa, obviňuje iných	Nechce súťažiť, pohodlné	Chce vyhrať, je nečestné	Nedisciplinované, bije sa
Pri zaspávaní	Leží pokojne spí kľudne	Nevie zaspáť, budí sa	Dlho vyrušuje, prehadzuje sa	Hned zaspí	Dožaduje sa pozornosti	Protestuje, vyvoláva spory
Domáci poriadok	Pozná a dodržiava	Úzkostne dodržiava	Dbá, aby ho dodržali iní	Je mu to jedno	Má výhrady, prekáža mu	Odmietá, nerešpektuje
Vzťah k zamestnancom	Rešpektuje, váži si ich	Obchádza, bojí sa ich	Cíti sa nadradené,	Nehľadá kontakty	Kritizuje, je nespokojné	Robí im prieky, nenávidí
Vzťah k zariadeniu DD	Je šetrné, má rado pekné	Rozruší sa , ak niečo pokazí	Žiarli na veci ukradne	Nenáročné, Nevšímavé	Nezodpovedné, kazí náhodne	Kazí veci úmyselne
Vzťah k ľuďom	Dôveruje, má rado	Je neisté, hľadá oporu	Je vrtkavé, vypočítavé	Nemá výrazný vzťah	Náročné, závislé, obtiažne	Nedôverčivé, nenávisťné
Vzťah k rodičom	Má ich rado, spomína	Je smutné, ale nespomína	Idealizuje, vymýšľa ľži	Je sklamané smutné	Má nereálne predstavy	Priraduje sa k negat. skup.
Pobyt v DD prežíva	Vyrovnané, prispôbilo sa	Je nešťastné, neprivyknuté	Zdôrazňuje svoju spokojnosť	Je akoby mimo diania, trpí	Nie je spokojné, sťažuje sa	Je nešťastné, chce utiecť

Záznamový hárok k Prehľadu o správaní dieťaťa.....

Správanie:	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Poznámka:
1. celkové							
2. pri rozhovore							
3. pri pokynoch							
4. pri úlohe							
5. pri pochvale							
6. pri pokarhaní							
7. voči deťom							
8. pri konflikte							
9. vo voľnom čase							
10. ak mu ublížia							
11. v priateľstvách							
12. presadzuje sa							
13. pri hre							
14. pri čítaní							
15. pri kreslení							
16. pri ruč. prácach							
17. vo veciach							
18. pri škol. úlohách							
19. pri vstávaní							
20. pri umývaní							
21. pri jedení							
22. na prechádzke							
23. pri športovaní							
24. pri zaspávaní							
25. domáci poriadok							
26. k zamest. DD							
27. k zariadeniu DD							
28. vzťah k ľuďom							
29. k rodičom							
30. pobyt prežíva							
PO MESIACI							
PO DVOCH MESIACHOCH							
PO TROCH MESIACHOCH							
PO ŠTYROCH A VIAC.							

Sociálny pracovník tieto informácie zhrnie do kazuistiky, priloží správy od ostatných odborníkov z lekárskej oblasti, psychológie, pedagogiky, navrhne spôsoby riešenia prípadu. Kazuistika je pre sociálneho pracovníka odrazový mostík, od ktorého sa odvíja ostatná práca s dieťaťom. Vytvára sa vzťah medzi sociálnym pracovníkom a dieťaťom. Je nutná kvalitná diagnostika, ktorá je schopná zhodnotiť mieru akútneho aj potencionálneho ohrozenia dieťaťa.

Na rozdiel od iných povolání hrá v týchto profesiách veľmi podstatnú rolu ešte ďalší prvok – ľudský vzťah medzi pomáhajúcim profesionálom a jeho detským klientom.³⁰ S anamnézou sociálny pracovník oboznámi aj ostatných zainteresovaných pracovníkov detského domova, prípadne, ak je dieťa školopovinné, aj jeho triedneho učiteľa a výchovného pracovníka školy.

2.3 Nové prostredie

Príchod do zariadenia je pre dieťa obrovskou zmenou, ktorá je sprevádzaná stresom, obavou, strachom a veľkými emóciami. Stresová situácia vytvára vnútorný stav, v ktorom sa dieťa cíti byť ohrozené a cíti, že nemá dostatok síl, aby sa tomuto tlaku ubránilo. Dochádza k narušeniu vnútornej rovnováhy medzi vonkajšími podmienkami a možnosťami dieťaťa. Pre dieťa je dôležité, ako vníma túto novú situáciu akú hodnotu jej pripisuje a ako ju spracuje.³¹ Každé dieťa je individuálna osobnosť a túto krízovú situáciu prežíva inak. Dôležité je navodiť atmosféru, aby deti mohli prejsť štádiom šoku a cez ostatné štádia, v ktorých sa emočné prežívanie postupne vyvíja a mení a aby mohli svoje prežívanie autenticky vyjadriť. Táto udalosť je pre dieťa nová a neznáma a dieťa nie je dopredu pripravené na to, čo ho čaká. Sociálny pracovník je prvý človek, s ktorým sa stretne pri príchode do zariadenia. Musí byť empatický, aby sa vedel vžiť do duševného stavu dieťaťa. Na základe toho vedel vycítiť a pochopiť emócie a pocity, ktoré dieťa prežíva. Z našej skúsenosti vieme, že sociálny pracovník spolu s vychovávateľmi a ostatnými zamestnancami detského domova môžu pomôcť dieťaťu rýchlejšie sa adaptovať na nové prostredie, nových ľudí a na novú životnú situáciu. Je to vlastne tímová práca a sociálny pracovník spolupracuje s ostatnými zamestnancami detského domova, ktorí maximálne prispievajú k realizácii cieľa, čo je v tomto prípade úspešná adaptácia dieťaťa na nové prostredie a nových ľudí.

³⁰ KOPŘIVA, K. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 1997 s. 6

³¹ KOUBEKOVÁ, E. Stres náš každodenný. Vychovávateľ, september 2005, s. 14

Predpokladom úspešnej práce tímu je:

- zviazanosť členov tímu k cieľu,
- relatívne malý počet členov tímu,
- schopnosť členov tímu,
- možnosť častej komunikácie zoči –voči,
- vzájomné dopĺňanie aktivít³²

Vzhľadom na vek dieťaťa sociálny pracovník sa v prvom rade pokúsi nadviazať ústny kontakt. „Komunikácia je považovaná za prostriedok, pomocou ktorého ľudia môžu získať viac kontroly nad vlastnými pocitmi a spôsobom života.“³³

Komunikácia je základným prostriedkom odovzdávania informácií. Môže prebiehať hovorenou, písanou, mimickou a gestikulačnou formou. Je nevyhnutné všímať si slová, mimiku, znenie hlasu. Treba dať najavo, že dieťaťu rozumieme. Počúvame, neskáčeme mu do reči nehodnotíme jeho vyjadrenia.

Dieťa má mať neustále pocit, že ho dobre počúvame a vychovávateľ má učiť deti, aby sa navzájom počúvali.³⁴ Tým nadobúda pocit istoty. Je dôležité si uvedomiť, že na správanie dieťaťa vplýva aj jeho minulosť. Nesmieme reagovať na správanie bez toho, aby sme vedeli, aký je skutočný dôvod takéhoto správania. Snažíme sa porozumieť potrebám, ktoré motivujú detské správanie. Sociálny pracovník si musí uvedomiť, že pracuje s deťmi, ktoré sú rôzne citovo zranené. Musíme sledovať reakciu dieťaťa na našu odpoveď. Hercegová uvádza, že „deti majú obrovskú potrebu niekam patriť a veria tomu, že môžu niekam patriť iba vtedy, ak sa im dostáva pozornosti.“³⁵ Ako v tejto súvislosti ďalej rozvíja Gray, deti majú vo svojom vnútri všetko, čo potrebujú pre svoj rast. Našou úlohou je dieťaťu pomáhať tak, aby sa prejavili jeho individuálne vlastnosti.³⁶

2.4 Adaptácia dieťaťa na kolektív

Optimálne adaptovaní jedinci sú podľa Maslova tí, ktorí dosiahli stav seberealizácie. Podmienkami na splnenie tohto stavu sú pocity bezpečia, spolupatričnosti, sebadôvery

---

³² STRIEŽENEC,Š. Úvod do sociálnej práce. II. Vydanie. Trnava: Tripsoft, 2001, s. 96

³³ MATOUŠEK,O; a kol. Základy sociálnej práce. I. vydanie. Praha: Portál,2001, s. 187

³⁴ ZELINA, M. Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. II. vydanie, Bratislava: IRIS, 1996, s. 153

³⁵ HERCEGOVÁ, D.Pohľad na správanie detí z detského domova, Vychovávateľ, december 2007, s. 27

³⁶ GRAY,J. Muži sú z Marsu, ženy z Venuše a deti sú z neba. I. vydanie. Bratislava: Ikar, 2001, s. 17

a neprítomnosť fyzických ťažkostí.³⁷ Deti sa okrem problémov s citovým a sociálnym dozrievaním stretávajú s problémami s adaptáciou na nové prostredie, na nároky školy, pedagogických pracovníkov, nových rovesníkov. Citlivý prístup k dieťaťu, jeho poznanie, že podobnú životnú situáciu zažili aj ostatní noví sociálni súrodenci, pomáha dieťaťu prekonať počiatočnú traumu odlúčenia od vlastnej rodiny.³⁸ Podľa Archerovej deti, ktoré prežili odlúčenie sa veľmi často nevyznajú vo svojich vlastných pocitoch. Navonok pôsobia v poriadku a pritom vnútorne môžu byť ťažko zranené. Treba s nimi pracovať na tom, aby svoje pocity vedeli vyjadriť, aby sa nebáli povedať, čo potrebujú. Dieťa sa môže držať obranného vzorca chovania, s ktorým v minulosti bolo v bezpečí pred prázdnotou, zraňovaním a urážkami „ Aby sa zmenil celoživotný vzorec správania, je treba viac, než čas a láska.“³⁹

Proces adaptácie prebieha v štyroch základných rovinách:

- emocionálnej – adaptácia v emocionálnej rovine je emocionálne pružná, energetický úsporná a je subjektívne uspokojujúca,
- kognitívnej – adaptácia v kognitívnej rovine je kognitívne pružná, realistická, je založená na sebazpoznaní,
- vôľovej – adaptácia vo vôľovej rovine je podmienená slobodnou voľbou jednania, cieľavedomosťou, pružnosťou v spôsobe reagovania,
- sociálnej – adaptácia v sociálnej rovine prejavuje sa citlivosťou voči druhým, ohľaduplnosťou k ich spôsobu adaptácie, sebakontrolou, schopnosťou pomôcť druhým ľuďom a schopnosťou nadviazať dlhodobé sociálne vzťahy.⁴⁰

Ak príde dieťa do zariadenia počas prvých siedmich rokov svojho života rýchlejšie sa adaptujú a ostávajú závislé od vychovávateľov. Toto obdobie je dôležité, aby sa primerane vyvinul ich zmysel pre vlastnú identitu. Všetko čo potrebujú dostávajú od dospelých. Aj celkom malým deťom treba hovoriť, čo sa s nimi práve deje, čo práve robia i čo cítia, aby svoje pohyby a pocity mohli samy začať rozlišovať a získať tak následne väčšie vedomie o sebe samom a väčšiu sebakontrolu.⁴¹ Od 7. do 14. roka sú deti stále závislé od dospelých, ale viac prehľbujú vzťahy so súrodencami, priateľmi, spolubývajúcimi, spolužiakmi. Okolo deviateho roka sa u detí začína rozvíjať

³⁷ DURDIÁK, Ľ; GATIAL, V. Psychologické aspekty výchovného a kariérneho poradenstva. I. vydanie. Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 2006, s. 47

³⁸ KASANOVA, A. Sprievodca sociálneho pracovníka, I. Rodina a deti. I vydanie. Nitra: UKF Nitra 2008, s. 290

³⁹ ARCHEROVÁ, C. Dítě v náhradní rodině. I. vydanie. Praha: Portál, 2001, s. 84.

⁴⁰ DURDIÁK, Ľ; GATIAL, V: Psychologické aspekty výchovného a kariérneho poradenstva. Nitra: UKF Nitra, 2006, s. 46

⁴¹ ARCHEROVÁ, C: Dítě v náhradní rodině. I. vydanie. Praha: Portál, 2001, s. 29,

schopnosť logicky myslieť, môžeme sa ich začať pýtať, čo si myslia. Tínedžer musí cítiť, že domov mu je oporou, aby odolal nezdravému vplyvu rovesníkov.⁴²

Potrebujú si osvojiť pozitívnu predstavu o sebe. Detská identita je významným spôsobom spoluvytváraná názormi, postojmi a hodnotením iných ľudí, ktoré dieťa akceptuje.⁴³ Objavujú sami seba v interakciách s inými, ale potrebujú bezpečné prostredie. Potrebujú niekoho, kto má pre nich pochopenie. Deti s pevnou vôľou ľahšie odolávajú tlaku vrstovníkov a nemajú potrebu rebelovať, aby sa prejavili. Ochoťne prijímajú pomoc, samostatne uvažujú. Nedajú sa ovplyvniť obmedzenými názormi druhých, rozhodujú samostatne. Deti je potrebné počúvať, utešiť, prijať ich depresívne pocity a pomôcť im vyrovnať sa s nimi. Dieťa má právo byť iné, robiť chyby, prejavovať negatívne emócie, chcieť viac, smieť hovoriť nie, ale musia si pamätať, že šéfmi sú dospelí. Musíme ich počúvať, utešiť, prijať ich depresívne pocity a pomôcť im, aby sa s nimi vyrovnali. Od 14. roku dieťaťa viac ako dospelých vyhľadávajú skupiny ľudí s podobnými osudmi a cieľmi, čo im pomáha definovať a rozvíjať vlastnú osobnosť a majú na nich vzrastajúci vplyv. Problémom adolescentov nebýva nedostatok hodnôt, ale skôr ich množstvo a hlavne to, že nemá ujasnené priority. Ešte stále potrebuje stabilné hodnoty, ktoré by mu poskytovali určitú istotu.⁴⁴

Jedným z predpokladov úspešného sociálneho začlenenia detí do spoločnosti je vytvoriť deťom pocit definitívnosti a istoty, minimalizovať počet prechodov z jednej výchovnej skupiny do inej, alebo z jedného detského domova do druhého. Tu je treba prihliadať na fyzickú aj psychickú zrelosť dieťaťa, jeho individuálne danosti i zvláštnosti.

V prvej etape sa dieťa adaptuje do daného domova. Postupne sa zoznamuje s ľuďmi, s medziľudskými vzťahmi, s vecami, poznáva spôsob života.

V druhej etape poznáva mravné normy, pravidlá, začína socializačný proces, do ktorého vstupuje. Sociálny pracovník tento proces sleduje a podporuje.

V tretej etape si formuje mravné, študijné a praktické návyky a zvyky.

V štvrtej etape nastáva začlenenie dieťaťa do chodu domova i do spoločnosti.⁴⁵ Úspešná adaptácia je v rozhodujúcej miere závislá na sociálnych vzťahoch.⁴⁶ Väčšina detí pri

---

⁴² GRAY, J: Muži sú z Marsu, ženy z Venuše a deti sú z neba I. vydanie. Bratislava: Ikar, 2001, s. 17 I

⁴³ VÁGNEROVÁ, M: Vývojová psychologie. I. vydanie. Praha: Portál, 2000, s. 202

⁴⁴ Tantiež, s. 275,

⁴⁵ KASANOVA, A. Sprievodca sociálneho pracovníka, I. Rodina a deti. I. vydanie. Nitra: UKF Nitra, 2008, s. 318

⁴⁶ ĎURDIAK, E; GATIAL, V. Psychologické aspekty výchovného a kariérneho poradenstva. I. vydanie. Nitra: UKF Nitra, 2006, s. 148.

príchode do detského domova má problémové správanie, dôležitým krokom je zjednotiť postup pri výchove dieťaťa, aby socializácia resp. resocializácia nebola vedená dvojkoľajne.⁴⁷ Najdôležitejšou úlohou je dodávať deťom odvalu a posilňovať vieru, že môžu svoj život dobre zvládnuť. Veľmi dôležité je pomáhať im vyrovnať sa s minulosťou a aby sa do budúcnosti dívali s nádejou. Miron Zelina, náš odborník na kreativitu a poradenstvo uvádza: „Motivácia je základnou otázkou pre rozvoj tvorivosti, nadania a schopností každého človeka. Motivácia má veľmi blízko k citom, ktoré vyúsťujú do hodnotových systémov osobnosti. V najširšom slova zmysle chápeme motiváciu ako súhrn činiteľov, ktoré vyvolávajú, usmerňujú, držiavajú a zaciľujú ľudskú aktivitu.“⁴⁸

2.5 Práca s emóciami

Traumatizované ja je duševnou úschovňou všetkých zlých skúseností a nepríjemných zážitkov, ktoré vyvolali traumy:⁴⁹

- panickú úzkosť
- pocit bezmocnosti
- pocit bezvýhodiskovej situácie
- pocit bolesti
- zúfalého hnevu, hanby, viny a pod.

Z ontologického hľadiska sa emocionalita prejavuje už v prenatálnom období, kedy dieťa cíti to, čo cíti matka a prežíva to, čo prežíva matka. Nejde o vrodennú predispozíciu, ale sa rozvíja a upevňuje, alebo na druhej strane potláča a stagnuje.⁵⁰

Prežívať emócie v záťažových situáciách je dôležité a možnosť ich ventilovať sa javí ako užitočná. Aby tomu tak bolo, aby to nebol len výkrik bez ozveny, mali by dostať vhodnú odozvu.⁵¹ Sociálny pracovník spolu s vychovávateľmi a ostatnými odbornými pracovníkmi musia s dieťaťom o tejto situácii hovoriť a snažiť sa, aby dieťa vyjadrilo, čo cíti. Ak dieťa svoje emócie vyjadrí a správne sa na ne zareaguje, je veľká šanca, aby sa našlo rozumné riešenie. V tom prípade nie je nutné sa v rozhovoroch opakovane vraci k neuzavretým pocitom.

---

⁴⁷ KASANOVA, A. Sprievodca sociálneho pracovníka, I. Rodina a deti. I. vydanie. Nitra: UKF Nitra, 2008 s. 279

⁴⁸ ZELINA, M. Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. II. vydanie. Bratislava: IRIS, 1996, s. 71

⁴⁹ RUPERT, F. Trauma a rodinné konstelace, I. vydanie. Praha: Portál, 2007, str. 34

⁵⁰ POLÁKOVÁ, L. Emocionalita dieťaťa. Vychovávateľ, september 2009, č. 1, s. 23

⁵¹ VODÁČKOVÁ, D; a kol. Krízová intervence. II. vydanie. Praha: Portál, 2007, s. 115

Mnohé disociácie sú len dočasné. Keď záťažová situácia pomine a nastane situácia príjemná, dochádza k pocitu uvoľnenia. Čím dlhšie záťažová situácia a emočný stres trvá, alebo sa priostruje, tým je ťažšie docieľiť pocit uvoľnenia. Záťažové situácie spôsobujú krátkodobé oddelenie pocitov od vedomia, stresové vedú k dlhšie trvajúcim pocitovým disociáciám, ktoré po skončení stresovej situácie začnú ustupovať.⁵²

Dieťa môže svoje emócie prejavíť:

Plačom – sociálny pracovník by mal počkať, dať priestor na vyplakanie, aby plač predčasne nezastavil. Plačom dieťa vyplavuje napätie z tela. Tu je úlohou sociálneho pracovníka rozlíšiť, či ide len o manéver, alebo plačom dieťa volá o pomoc.

Strachom – treba sledovať aj neverbálne a paraverbálne signály na základe nich sa dá situácií lepšie porozumieť.

- dieťa môže byť úplne vydesené, zostane nehybné a mlčí,

- dieťa hovorí veľmi potichu a ustrašene – ako by sa chcelo niekam schovať, utiecť,

- dieťa hovorí veľmi nahlas až kričí – ako keby chcelo strach prekričať.

- dieťa hovorí veľa a rýchlo – fyzioterapeutka Aadel Bulov uvádza, že všetky naše slová a pocity sú realizované dýchaním, výdychom. Slová a pocity vychádzajú, ak vypustíme vzduch. Vypustiť vzduch neznamena len vypustiť slová a pocity, ale tiež napätie z tela. Nádych znamená narastanie napätia v tele, výdychom sa ho zbavujeme. Hovorenie je teda zbavovanie napätia.⁵³

Panická úzkosť- sa objavuje v návale úzkosti, chovanie je neúčelné a zmetené. V prvom rade treba zvládnuť stav paniky. Vo väčšine prípadoch pomáha dotyk, objatie a potom môžeme začať problém riešiť.

Hnev – je dôležitá ľudská emócia. Pomáha mobilizovať proti nebezpečenstvu, prekonávať prekážky, stanoviť hranice, pocítiť vlastnú individualitu.⁵⁴

Ak sa dokážeme vžiť do situácie druhého človeka, môžeme lepšie rozpoznať jeho prežívanie a môžeme potom ľahšie pôsobiť v zmysle redukcie jeho nepríjemného stavu. Empatia má teda kognitívny základ, ktorý uľahčuje rozpoznanie situácie, ktorá vyžaduje pomoc.⁵⁵

---

⁵² RUPERT, F. Trauma a rodinné konstelace. I. vydanie. Praha: Portál, 2007, str. 28

⁵³ VODÁČKOVÁ, D; a kol. Krízová intervence. II. vydanie. Praha: Portál, 2007, s. 119

⁵⁴ VODÁČKOVÁ, D; a kol. Krízová intervence. II. vydanie. Praha: Portál, 2007, s. 124

⁵⁵ VÝROST, J; SLAMENÍK, I. Sociální psychologie. I. vydanie. Praha 7: Grada Publishing, a.s, 2008, s.289

2.6 Používané metódy

Deti majú pri príchode do zariadenia poruchy spánku, záchvaty zúrivosti, problémy s jedlom, niektoré sú agresívne.

Sociálny pracovník má k dispozícii celý rad metód sociálnej práce. Metódou rozumieme súhrn postupov, ktorými sa snažíme odpovedať na otázku ako postupovať v konkrétnej situácii. Pomocou týchto usporiadaných činností sa snažíme dosiahnuť vytýčený cieľ. Metódy môže kombinovať, alebo pracovať len s jednou. Ku každému prípadu musí pristupovať individuálne. Dieťa sa môže začať prejavovať tak, ako keby bolo mladšie, než je jeho skutočný vek. Sociálny pracovník v tomto prípade musí prispôbiť reakcie a jednanie jeho súčasnému vývojovému stupňu. Vo väčšine prípadov je to chvíľková záležitosť, ktorá postupne odznie.

„Myslenie sociálneho pracovníka by malo byť v prvom rade metodické, aby sociálna práca mala nielen zmysel, ale bola na správnom mieste, v správnom čase a bola aplikovaná v správnej polohe.“⁵⁶

Detský domov vypracúva individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa, ktorého súčasťou je plán výchovnej práce s dieťaťom, plán sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou vypracovaný v spolupráci s obcou a orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately alebo v spolupráci s akreditovaným subjektom. Individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa a plán sociálnej práce s rodinou dieťaťa podľa § 32 ods. 3 musia byť v súlade a musia na seba nadväzovať.⁵⁷

Tímová spolupráca je nevyhnutná, sociálny pracovník spolu so psychológom a vychovávateľom vypracujú tento Individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa, ktorého súčasťou je aj Plán výchovnej práce s dieťaťom, Plán sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou, raz mesačne sa vyhodnocujú.⁵⁸ Súčasťou plánu je aj postup pri adaptácii dieťaťa na nové prostredie ako aj postup pri sanácii biologickej rodiny.

Sociálny pracovník sa pomocou metód sociálnej práce zameriava na poznávanie osobnosti dieťaťa, sociálne vzťahy, rodinné prostredie z ktorého dieťa pochádza. Zisťuje ako prežíva svoje krízové situácie a ako sa ich snaží riešiť. Zvyšuje istotu

---

⁵⁶ STRIEŽENEC, Š. Úvod do sociálnej práce. II. vydanie. Trnava: Tripsoft, 2001, s. 99

⁵⁷ § 32 Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately, v znení neskorších predpisov

⁵⁸ KASANOVA, A. Sprievodca sociálneho pracovníka, I. Rodina a deti. I. vydanie. Nitra: UKF Nitra, 2008, s. 279

dieťa, podporuje jeho odvalu, napomáha aby dieťa nadobudlo realistický pohľad na seba samého. Proces poznávania dieťaťa musí byť cieľavedomý a nepretržitý.

2.6.1 Metóda rozhovoru

Rozhovor je metóda, ktorá zisťuje subjektívne pocity, prežitky, vedomosti, názory a skúsenosti.⁵⁹ Je to dynamický proces, pri ktorom jedna osoba predáva svoje informácie, myšlienky druhej osobe. Môže mať neformálny, alebo formálny charakter.⁶⁰ Patrí medzi najstaršiu, ale aj najťažšiu metódu sociálnej práce. Rozhovorom získavame také informácie, aké sa inými metódami nedajú získať. Pomocou rozhovoru získame informácie, ktoré nám umožňujú spoznať a pochopiť problémy, ktoré dieťa trápi a akú má perspektívu a motiváciu ich riešiť. Získavame informácie o súčasnom stave problémov, spôsobe života, anamnéze, informácie o prostredí, v ktorom dieťa žilo, o kultúrnej a materiálnej úrovni a pod.

Najdôležitejšie pri znižovaní odporu a zvyšovania ochoty spolupracovať je správne načúvanie a prejavenie porozumenia. Keď dieťa nechce spolupracovať, znamená to, že chce alebo potrebuje niečo iné. Neuspokojenú potrebu sa snažíme identifikovať a vziať na vedomie. Niekedy úplne stačí, ak prejavíme pochopenie pre príčinu jeho odporu a v tej chvíli väčšinou dieťa prestane vzdorovať. Snažíme sa v dieťati prebudiť ochotu spolupracovať.⁶¹ Je treba zdôrazniť, že najdôležitejšie nie je to, čo dieťa hovorí, ale ako to hovorí, akým tónom hlasu, ako sa tvári a správa. „Pocity sú pri rozhovore dôležitejšie, než skutočný obsah rozhovoru.“⁶²

Vymětal ďalej uvádza, že neformálny rozhovor nemá skoro žiadne požiadavky, formálny rozhovor vyžaduje postupnú realizáciu piatich etáp:⁶³

- plánovanie – najdôležitejšou prípravou fázou rozhovoru. Musíme si určiť cieľ, predpokladanú dobu trvania, zvoliť vhodné prostredie a spôsob robenia záznamu z rozhovoru;
- zahájenie – rozhodujúcou fázou úspešného rozhovoru je prvý dojem. Rozhovor by sme mali začať presvedčivým spôsobom, treba navodiť uvoľnenú a tvorivú atmosféru;

---

⁵⁹ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. I. vydanie. Praha: Portál, 2000, s. 28

⁶⁰ VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací Efektivní komunikace v praxi. I. vydanie. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008, s.122

⁶¹ GRAY, J.: Muži sú z Marsu, ženy z Venuše a deti sú z neba, I. vydanie. Bratislava: Ikar, 2001, s. 79

⁶² VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací Efektivní komunikace v praxi. I. vydanie. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008, s.122

⁶³ Tamtiež, s.123

- hlavná časť – slúži na získanie potrebných informácií. Používame vhodný typ otázok. Musíme zvážiť akú formu zvolíme pri kladení otázok. Naše snaženie by malo smerovať k získaniu čo najväčšieho množstva informácií a k vzniku vzájomných sympatií,
- zakončenie – poďakujeme za rozhovor a uistíme dieťa, že nám svojimi informáciami skutočne pomohlo. Ponúkneme mu možnosť kedykoľvek rozhovor zopakovať;
- vyhodnotenie – Je veľmi dôležité, keď si po rozhovore vyhodnotíme jeho priebeh, čo sa podarilo a čo sa nepodarilo. „Cieľom dialógu je hľadať a nájsť pravdu, porozumenie a zhodu, nie mať pravdu.“⁶⁴

Niektoré deti majú problém vyjadriť slovami čo cítia, čo potrebujú, čo ich trápi. V takom prípade je vhodné, aby si dieťa svoje pocity písalo do denníka. Dotazník je podobnou metódou ako rozhovor. Otázky sú vytlačené na papieri a deti odpovedajú písomnou formou. Dotazníkom môžeme zistiť postoje k určitým hodnotám, ktoré sa ale môžu meniť. Ako v tejto súvislosti uvádza Vágnerová dotazníkovú metódu je časovo výhodná, pretože môže byť prezentovaná hromadne, ale jej nevýhodou je určité obmedzenie či už v odpovediach alebo v kladených otázkach.⁶⁵ Aj podľa Tokárovej je úlohou sociálneho pracovníka vyťažiť čo najviac oznamovaných informácií a hlavne správne ich dešifrovať, aby z vety vyrozumel význam. Preto sociálny pracovník musí vedieť aj aktívne počúvať.⁶⁶

Z hľadiska sociálnej práce je aktívne počúvanie veľmi dôležité. Aktívne počúvanie znamená vlastne načúvanie s empatickými poznámkami. Niekedy je lepšie ak sociálny pracovník menej hovorí, lebo keď hovorí nepočúva. Treba dať dieťaťu najavo, že ho chceme počúvať, že máme preňho čas a že nás zaujíma čo hovorí. Ako v tejto súvislosti upresňuje Tokárová, počúvanie s porozumením je jeden z najúčinnějších prostriedkov, ktorým môžeme dosiahnuť zmeny na zlepšenie vzťahov jednotlivca s ostatnými ľuďmi.⁶⁷

2.6.2 Metóda pozorovania

Pozorovanie správania v prirodzených podmienkach, v bežných situáciách umožňuje zachytiť štandardné podmienky správania, ktoré sú vrodené a vývojovo

---

⁶⁴ Tamtiež, s.125

⁶⁵ VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie. I. vydanie. Praha: Portál, 2000, s. 28

⁶⁶ TOKÁROVÁ, A. Kapitoly zo sociálnej práce. I. vydanie. Prešov: Akcent print, 2000, s.17

⁶⁷ Tamtiež, s. 18

podmienené.⁶⁸ Kvalitné pozorovanie nie je vôbec jednoduché. Je veľa chýb, ktoré jeho kvalitu ohrozujú. Môžeme hovoriť o troch skupinách chýb, ktoré sa do pozorovania premietajú a jeho objektivnosť skresľujú. Ide o chyby:⁶⁹

- spojené so samotnou kvalitou vnímania a spracovania vnemu,
- chyby metodologického charakteru,
- chyby spojené s osobnosťou.

Pozorovanie má dobudované tri komponenty:

- analyticko – syntetické myslenie, vedie k úsudkom a vytváraniu hypotéz,
- emocionalitu, pozorovanie premieňa z techniky registrovania a poznávania na viac či menej prežívaný proces,
- rozhodovanie je spojené s tým, ako sa budeme pozorovaným javom zaoberať, alebo či je pre nás neaktuálny.

Rozpätie pozorovania je široké, od nesystematického, náhodného, krátkodobého, neuvedomeného, cielene všeobecné, až po zámerné a dlhodobé.⁷⁰

Aby pozorovanie bolo metódou vedeckého poznávania, treba splniť niekoľko podmienok:

- dobrý zdravotný stav pozorovateľa, tu ide o schopnosť udržať dlhodobú pozornosť, rozlišovať pri pozorovaní medzi podstatným a vedľajším.
- dostatočnú odbornú pripravenosť a schopnosť analyzovať sledované javy.

Musíme si postaviť plán pozorovania v ktorom musí byť zreteľné:

- vymedzenie predmetu pozorovania
- organizačné a technické zabezpečenie
- spôsob zaznamenávania pozorovaného
- kontrola pozorovania

Kvalitné pozorovanie nie je jednoduché. Je veľa chýb, ktoré jeho kvalitu skresľujú. Sú tri skupiny chýb, ktoré sa do pozorovania premietajú. Ide o chyby spojené so samotnou kvalitou vnímania a spracovania vnemu, chyby metodologického charakteru, chyby spojené s osobnosťou.⁷¹

---

⁶⁸ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. I. vydanie. Praha: Portál, 2000, s. 27

⁶⁹ ŠKOVIERA, A. Kapitoly z výchovy a prevýchovy. I. vydanie. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2008, s. 37-38

⁷⁰ ŠKOVIERA, A. Kapitoly z výchovy a prevýchovy. I. vydanie. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2008, s. 38. ISBN 978-80-8052-327-5

⁷¹ ŠKOVIERA, A. Kapitoly z výchovy a prevýchovy. I. vydanie. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2008, s. 35. ISBN 978-80-8052-327-5

Obmedzenie využiteľnosti pozorovania predstavuje skutočnosť, že bežné životné podmienky sú veľmi variabilné a pôsobia v nich rôzne faktory, ktoré sa môžu meniť a skresľovať výsledky pozorovania. Odlíšiť podstatné, kľúčové faktory je veľmi ťažké.⁷²

2.6.3 Hry

Pre niektoré deti je ťažké vychádzať s ostatnými deťmi v detskom domove a nevedia s nimi nadviazať kontakt. Pomocou hier môžeme posilňovať sociálne väzby detí a ich schopnosť nadviazať kontakt. Mnohé z týchto detí trpí osamelosťou a izoláciou. „Deti s malým sebavedomím, ustráchané alebo neisté sa obávajú, že ostatní by mohli odhaliť ich slabé stránky, a preto sa snažia udržať si odstup. Často už majú za sebou zlú skúsenosť a preto sa musia naučiť dôverovať.“⁷³ Deti potrebujú čas, aby zistili, že každý sa musí naučiť žiť so svojimi prednosťami a slabinami.

Dieťa by sa malo naučiť jednať zodpovedne a samostatne. Malo by si vyskúšať rôzne spôsoby správania, ktoré mu budú užitočné pri zvládaní náročných životných situácií a pomôžu mu utvárať vlastný názor.⁷⁴ K tomu slúžia hry k utváraniu osobnosti. Modelovanie a hranie rolí – je to spôsob učenia za účelom formovania žiaduceho správania. Pri modelovaní dbáme na to, aby nešlo o napodobňovanie, ale o aktívne vniknutie do problému. Pri hraní rolí dieťa hrá samé seba, alebo sa uplatní výmena rolí.

Hrami môžeme u deti:

- uvoľniť napätie,
- vzbudiť zvedavosť,
- tlmiť agresivitu,
- naučiť ich počúvať,
- vzbudiť súcit,
- rozvinúť fantáziu.
- pomocou hier sa dá pracovať s emóciami,
- naučiť dieťa komunikovať, dôverovať, rozvíjať tvorivosť.

Pomocou hier môžeme deťom pomôcť nájsť v živote zmysel. Môžeme ich viesť k tomu, aby hovorili pravdu a naučili sa zachovávať jednoduché princípy. Stanoviť si priority,

---

⁷² VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie, I. vydanie. Praha: Portál, 2000, s. 27, ISBN80-7178-308-0

⁷³ VOPEL, Klaus W. Skupinové hry pro život. I. vydanie. Praha: Portál, 2008, s. 11

⁷⁴ PAUSEWANGOVÁ, E. 150 her k utváření osobnosti. I. vydanie. Praha: Portál 1993, s. 5

aby boli tolerantnejší, flexibilnejší a pozornejší, aby sa menej báli, boli menej stresované a necítili sa tak osamelé.⁷⁵

2.6.4 Ostatné metódy

Sociálny pracovník pri svojej práci využíva aj ďalšie metódy:

Metóda ventilácie – pomocou tejto metódy sa dieťa zbavuje prebytočného emocionálneho napätia. Ak sa dieťa cíti bezpečne a rozhovorí sa o tom, čo uňho vyvoláva pocit napätia, postupne sa napätie odbúrava.

Metóda povzbudzovania – povzbudzovanie sa využíva vo všetkých prípadoch, ak dieťa spraví nejaký pokrok. Potrebu povzbudenie a ocenenia nemôžeme prehliadať, ani podceňovať. D. Carnegie hovorí o ocenení ako o jednej z ľudských túžob, ktorá môže byť naplnená len životom v spoločnosti.⁷⁶

Metóda tréningu – pomocou tejto metódy sa nezameriavame na odhaľovanie príčin, ale na zmenu správania. Existuje celý rad špecifických tréningov – tréning asertivity, sebaobsluhy a pod.

Relaxačné metódy- výhodou je , že okrem aktuálne navodeného relaxačného stavu, sa deti učia schopnosti samostatne zvládať úzkostné stavy a stresujúce situácie v budúcnosti.

Športové aktivity – šport priaznivo ovplyvňuje posilňovanie vôľových vlastností, sebadisciplínu, podriaďovanie sa pravidlám, kooperáciu. Učí deti fair-play, a učí ich vyhrávať ale i prijímať prehry. Priaznivo ovplyvňuje fyzickú kondíciu a myseľ človeka.⁷⁷ V mnohých ohľadoch pohybové činnosti plnia rolu zdravotnú, výchovnú ale aj nápravnú.

Interakčné cvičenia – pri týchto cvičeniach sa ruší dominantné postavenie dospelého:⁷⁸

- deti hovoria o sebe, o tom, čo prežili
- cvičenia na aktívne počúvanie
- cvičenia typu súhlasím - nesúhlasím
- diskusné cvičenia riadené deťmi – samy si navrhujú problémové okruhy

⁷⁵ VOPEL, Klaus W. Skupinové hry pro život. I. vydanie. Praha: Portál, 2008 , s. 11

⁷⁶ SCHAVEL,M; OLÁH,M. Sociálne poradenstvo a komunikácia. II. vydanie. Bratislava: VŠZ a SP sv. Alžbety, 2008, s. 119

⁷⁷ ŠKOVIERA, A. Kapitoly z výchovy a prevýchovy. I. vydanie. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2008, s. 71

⁷⁸ ZELINA, M. Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. I. vydanie. Bratislava: IRIS, 1996, s. 65

- cvičenia s riešením prípadu – deti analyzujú, navrhujú riešenia
- cvičenia s hraním postavy – prehrávajú konfliktné situácie a diskutujú o dojmach.

Záver, k akým sme dospeli, nás zaväzuje, aby sme na dieťa pozerali ako na osobnosť v procese jeho vzniku a rozvoja a aby sme mali na pamäti, že osobnosť nie je len výsledkom vonkajších okolností, ale predovšetkým vyvíja z vnútorných zdrojov, ktoré je treba rešpektovať.⁷⁹

2.7 Problémy dieťaťa s adaptáciou na prostredie DeD

Aj napriek tomu, že sa vynakladá veľké úsilie, aby dieťa adaptačný proces zvládlo, stáva sa, že adaptačný proces v niektorom smere zlyhá. Ak sa dieťa nezadaptuje z akejkoľvek príčiny hľadá sa chyba a následne spôsob ako adaptáciu dotiahnuť do uspokojivej fázy. Nepriaznivo počas adaptácie pôsobí i nejednotnosť v používaných praktikách. Stávajú sa však prípady, kedy ani po dlhom čase sa dieťa neprispôsobí. Dieťa si vynucuje agresiou uspokojenie svojich potrieb. Je na ostatné deti agresívne, kričí, ubližuje im. Ostatné deti nechcú s ním mať nič spoločné. Tým sa dieťa cíti ešte viac odstrčené a agresivita sa môže ešte stupňovať.

Prejavujú sa poruchy citov:⁸⁰

-poruchy sily citov – necitlivosť na jednej strane, citový chlad, na druhej strane môže byť silná precitlivosť. Častou príčinou býva citová deprivácia, čo je nedostatok podnetov pre citový rozvoj dieťaťa

-porucha zamerania citov – dieťa má rado veci a deje, ktoré by nemalo mať rado, ako je bolesť druhých, utrpenie. A naopak, pri podnetoch, ktoré vyvolávajú príjemné pocity, cíti nepríjemnosť, sklamanie a zlosť. Sem patrí sadizmus, masochizmus, psychopatia

- porucha regulácie citov – dieťa aj na slabý podnet reaguje citovo veľmi búrlivo, intenzívne, neprimerane. Neuróza je najčastejšia emocionálna a citová porucha.

Takéto správanie je najviac viditeľné, ale aj pasívne správanie, ktoré nepôsobí rušivo je znakom, že dieťa má problém. Dieťa je kludné, tiché, no z hľadiska vývinu je jeho stav vážnym ohrozením. Dlhodobé negatívne citové ladenie môže viesť aj k narušeniu zdravia. Ďalej môže byť dieťa vzdorovité, egocentrické, plačlivé. V takýchto prípadoch nesmieme robiť predčasné závery. Zelina uvádza, že každé dieťa je komplikovanou osobnosťou a mali by sme najprv skutočne dobre poznať osobnosť, podmienky, príčiny

⁷⁹ HELUS, Z. Dítě v osobnostním pojetí. I. vydanie. Praha: Portál 2004, s. 83.

⁸⁰ ZELINA, M. Strategie a metody rozvoje osobnosti dieťaťa. II. vydanie. Bratislava: IRIS, 1996 s.48

problému a až potom prikróčiť k ďalším etapám.⁸¹ Ak nie je v našich silách si poradiť s problémom, hľadáme pomoc u psychológa, psychiatra. V extrémnych prípadoch dieťa ani po roku nie je zadaptované a stáva sa, že musí byť odsunuté do iného zariadenia. Problémy pochádzajúce z duševných rozpoložení sa prejavujú konfliktami vo vzťahoch, symptómami ako sú napr. neklud, nespavosť, úzkosť, zmätenosť ale i symptómami telesných ochorení. V psychických poruchách i v telesných ochoreniach sa prejavuje traumatizované ja. Ja prežitia sa teda snaží tieto symptómy, ktorých pôvod nechápe, vytesňovať a odstraňovať.⁸²

---

⁸¹ ZELINA, M. Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. II. vydanie. Bratislava: IRIS, 1996 s.148

⁸² RUPERT, F. Trauma a rodinné konstelace, I. vydanie. Praha: Portál, 2007, s. 134

3 PRAKTICKÁ ČASŤ

V empirickej časti našej práce budeme zisťovať optimálne formy zaobchádzania s dieťaťom, umiestneným v detskom domove v adaptačnej fáze, používané sociálnym pracovníkom.

Detský domov je prostredie vytvorené na účely vykonávania rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia. Do detského domova sa dostávajú deti, ktoré nemali v biologickej rodine zabezpečené základné potreby, ktorých výchova bola ohrozená alebo narušená a výchovné opatrenia nevedli k náprave alebo rodičia nemohli zabezpečiť výchovu zo závažných dôvodov. Detský domov dočasne nahrádza dieťaťu s nariadenou ústavnou starostlivosťou jeho prirodzené rodinné prostredie. Je pre dieťa novým reálnym životným prostredím na niekoľko rokov.

V teoretickej časti sme sa zamerali na priblíženie úlohy sociálneho pracovníka pri adaptácií dieťaťa na nové prostredie. Ďalej sme sa venovali problémom, ktoré môžu nastať počas adaptácie vzhľadom na podmienky, z ktorých deti prichádzajú a na rôznu mentálnu úroveň a iné poruchy, ktorými deti trpia.

Adaptačný proces je poznačený prostredím, z ktorého deti prišli, kde sa doteraz formovala ich osobnosť a kde nadobúdali sociálne zručnosti a vedomosti.

Táto zmena je pre každé dieťa veľmi náročná. Preto je na sociálnych pracovníkoch, vychovávateľoch a ostatných zamestnancoch detského domova, aby deti pocítili túto situáciu ako pozitívnu zmenu. A preto sme sa rozhodli zistiť, aké sú optimálne formy zaobchádzania s dieťaťom a najúčinnějšíe metódy používané v adaptačnom procese, v ktorom období svojho života vie lepšie prijať túto životnú situáciu.

3.1 Cieľ praktickej časti

Cieľom praktickej časti našej bakalárskej diplomovej práce je: zistiť optimálne metódy a formy zaobchádzania s dieťaťom umiestneným v detskom domove v adaptačnej fáze vzhľadom na vek dieťaťa.

Čiastkové ciele:

- zistiť, ako sa deti adaptujú na nové prostredie detského domova vzhľadom na vek,

- zistiť, či sa lepšie adaptujú na nové prostredie detského domova deti vyňaté priamo z rodiny alebo deti prijaté z diagnostického centra,
- zistiť, či sa lepšie adaptujú deti, ktoré prišli samostatne alebo so súrodencami.

Zo stanoveného cieľa a čiastkových cieľov našej bakalárskej práce sme si vypracovali nasledovné predpoklady.

3.2 Predpoklady

Predpoklad č. 1

Predpokladáme, že na prostredie detského domova sa lepšie adaptujú deti prijaté z diagnostického centra oproti deťom prijatým priamo z rodiny.

Predpoklad č. 2

Predpokladáme, že na prostredie detského domova sa lepšie adaptujú deti mladšieho školského veku oproti deťom staršieho školského veku vyňaté priamo z rodiny.

Predpoklad č. 3

Predpokladáme, že na prostredie detského domova sa lepšie adaptujú deti, ktoré prišli so súrodencom oproti deťom, ktoré prišli samostatne.

Predpoklad č. 4

Predpokladáme, že pri príchode dieťaťa do detského domova a v jeho adaptačnej fáze je najefektívnejšou metódou práce sociálneho pracovníka empatický rozhovor pred pozorovaním.

Predpoklad č. 5

Predpokladáme, že pri začleňovaní dieťaťa do kolektívu detí, v adaptačnej fáze, sú najefektívnejšou metódou práce sociálneho pracovníka skupinové hry.

3.3 Charakteristická skupina respondentov

Skupinu respondentov nášho prieskumu tvoria sociálni pracovníci detských domovov a deti s nariadenou ústavnou starostlivosťou: mladší školský vek 6 -11 ročné a starší školský vek 12-17 ročné. Prieskum sme robili v detských domovoch Trenčianskeho kraja s počtom respondentov:

Tabuľka 1 Počet oslovených respondentov

Zariadenia Trenčianskeho kraja	Mladší školský vek 6 – 11 ročné deti	Starší školský vek 12 – 17 ročné deti	Sociálni pracovníci
	63	78	12
Spolu	153		

3.4 Charakteristika použitých metód

Na základe našich možností sme sa rozhodli praktickú časť realizovať dotazníkovou metódou. Zvolili sme formu zatvorených aj otvorených otázok. Bolo nám umožnené preštudovať záznamové hárky o správaní detí, ktoré sa vyplňajú pri príchode dieťaťa a počas adaptačného procesu. Na otázky odpovedali sociálni pracovníci a deti. Deti boli rozdelené na mladší školský vek /6-11 ročné / a starší školský vek /12-17 ročné/ a na deti, ktoré prišli do detského domova priamo z rodiny a deti, ktoré prišli do detského domova z diagnostického centra. Následne odpovede z dotazníkov boli porovnávané so záznamovými hárkami o správaní dieťaťa a vyhodnotené.

Dotazníky boli distribuované do detských domovov v Trenčianskom kraji prostredníctvom e-mailových adries a poštou. Spolu sme rozposlali 288 dotazníkov. 144 dotazníkov bolo určených deťom a 144 dotazníkov bolo pre sociálnych pracovníkov. Návratnosť bola 98 %.

3.5 Interpretácia výsledkov prieskumu

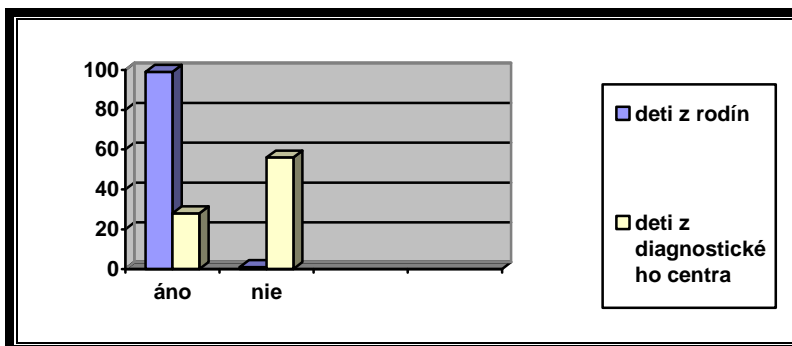
Predpoklad č. 1

Predpokladáme, že na prostredie detského domova sa lepšie adaptujú deti prijaté z diagnostického centra oproti deťom prijatým priamo z rodiny.

Tento predpoklad sme overili otázkami:
z dotazníka pre pracovníkov DeD č.: 24, 25, 7,
z dotazníka pre deti č.: 8

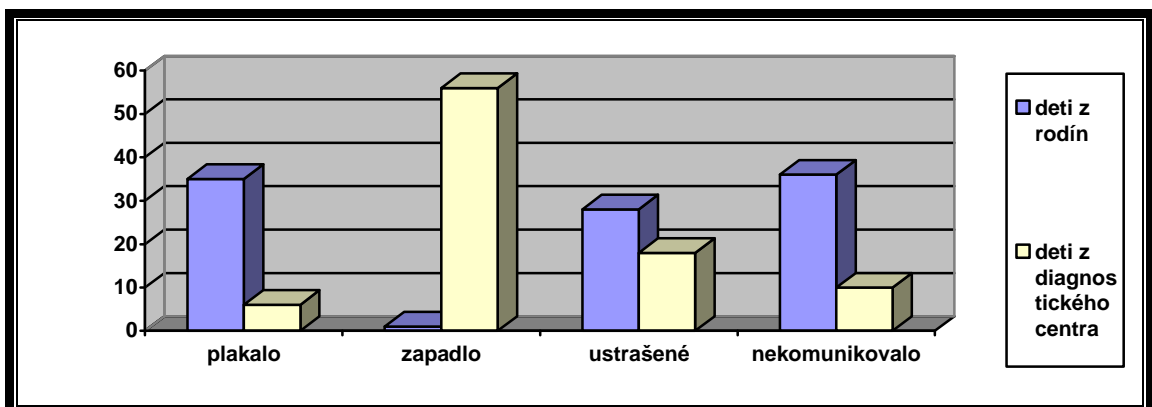
Otázka č. 24 Malo dieťa pri príchode do DeD adaptačné problémy?

áno   nie

Graf 1 Adaptačné problémy

Otázka č.25 Ako sa správalo dieťa : plakalo, zapadlo hneď do kolektívu, aktívne sa hralo, bolo ustrašené, zajakávalo sa, nekomunikovalo.

Graf 2 Správanie dieťaťa

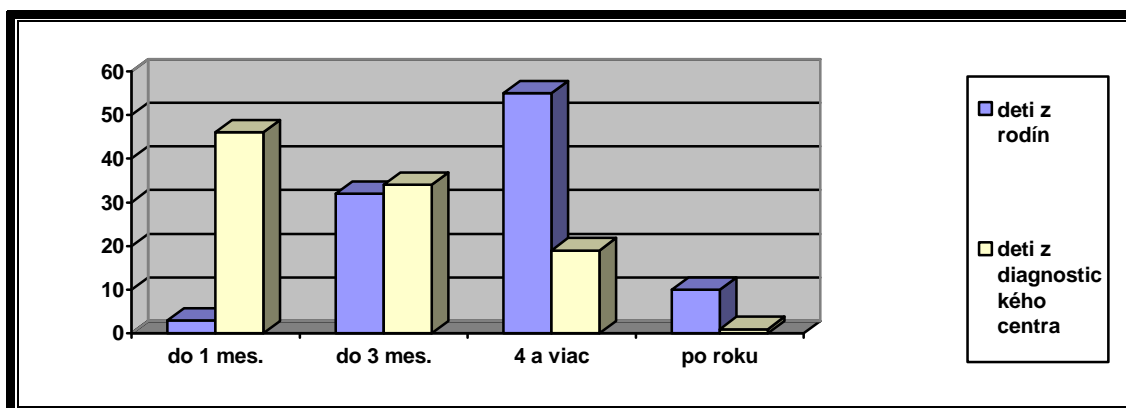
Otázka č. 7 Pri príchode do detského domova sa dieťa adaptovalo do kolektívu

a/ do 1 mesiaca

b/ do troch mesiacov

c/ 4 mesiacov a viac

d/ aj po roku sa vyskytujú problémy vo vzťahoch, v naviazanosti, v odpútanosti od rodiny, vyskytujú sa tiky...

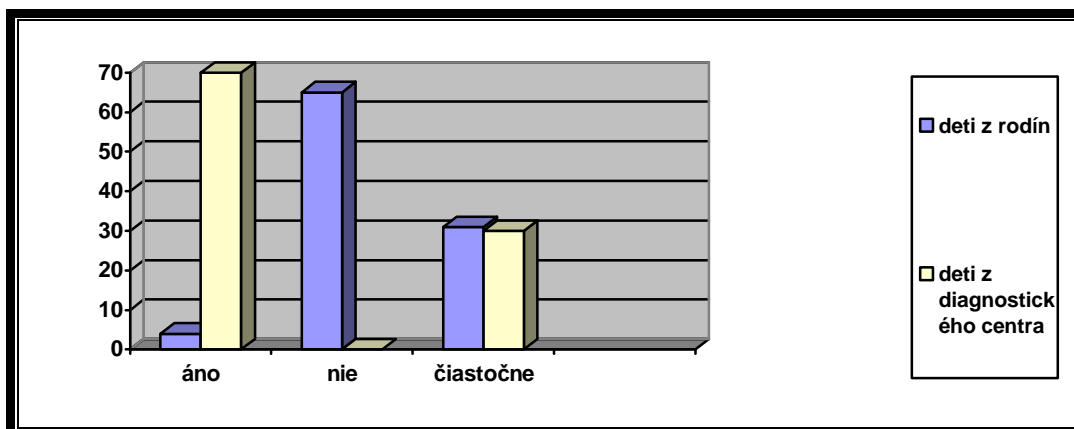
Graf 3 Dĺžka adaptovania do kolektívu

Otázka č.8 Vyhovoval ti zabehnutý domáci poriadok detského domova pri príchode

a/ áno zvládol som režim hravo

b/ nie, mal som problémy sťahť

c/ čiastočne, niektoré veci som zvládla/zvládol hneď, niektoré neskôr

Graf 4 Domáci poriadok

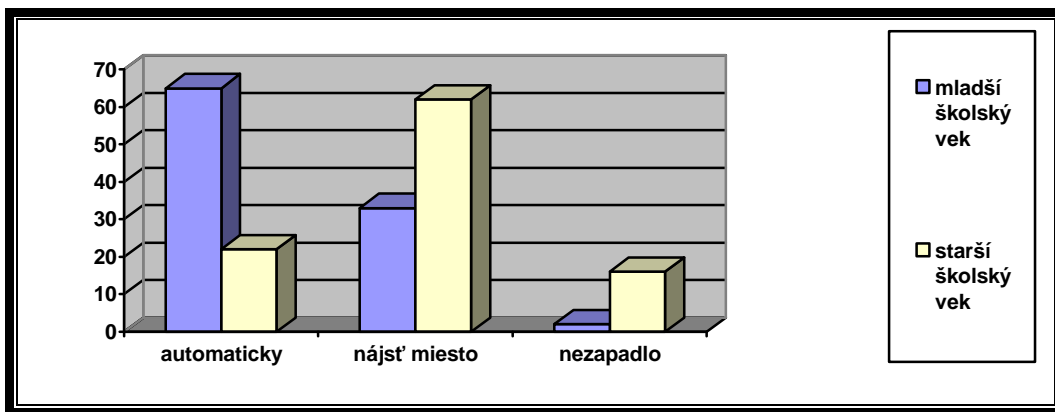
Pri príchode do zariadenia až 99 % detí, ktoré prišli z rodín, malo adaptačné problémy. U detí, ktoré prišli z diagnostického centra malo adaptačné problémy 28%. 56% detí sa adaptovalo bez problémov. Deti, ktoré prišli do detského domova z rodín pri príchode 35% plakalo, 28% boli ustráchané, 32% nechceli komunikovať len 1% zapadlo. Pri deťoch, ktoré prišli do detského domova z diagnostického centra 56% detí zapadlo, 6 % plakalo, 18% boli ustráchané a 10 % nekomunikovalo. Z detí, ktoré prišli z rodín sa do kolektívu adaptovalo do 1 mesiaca 3%, do 3 mesiacov 32%, nad 4 mesiace 55 % a 10% detí malo ešte aj po roku adaptačné problémy. U detí, ktoré prišli z diagnostického centra sa do kolektívu do 1 mesiaca adaptovalo 46 % detí, 34 % detí sa adaptovalo do 3 mesiacov, 19 % detí nad 4 mesiace a len 1% malo aj po roku adaptačné problémy.

Predpoklad č. 2

Predpokladáme, že na prostredie detského domova sa lepšie adaptujú deti mladšieho školského veku oproti deťom staršieho školského veku.

Tento predpoklad sme overovali otázkami:
z dotazníka pre pracovníkov DeD č.: 10,
z dotazníka pre deti č.: 9,

Otázka č. 10 Uved'te zo záznamových hárkov , či do kolektívu detí v detskom domove dieťa zapadlo
a/ automaticky
b/ muselo si nájsť miesto
c/ nezapadlo

Graf 5 Začlenenie do kolektívu

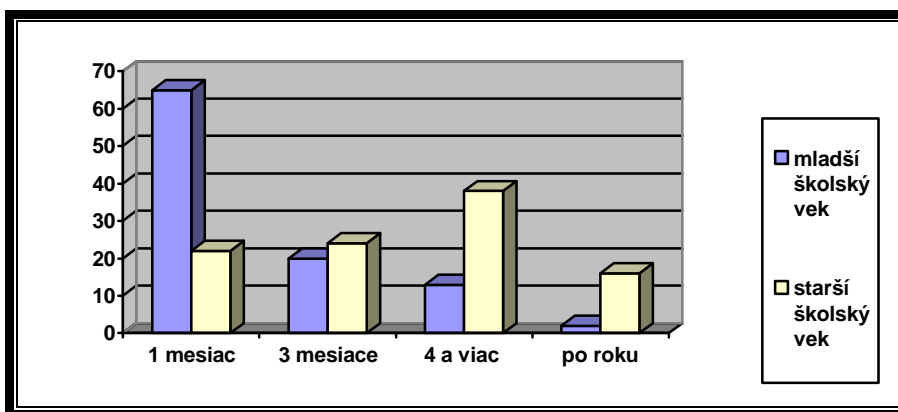
Otázka č. 9 Odhadni ako dlho ti trvalo zvyknúť si na nové prostredie

a/ mesiac

b/ tri mesiace

c/ štyri a viac mesiacov

d/ aj po roku sa vyskytujú problémy vo vzťahoch, v naviazanosti,

Graf 6 Nové prostredie

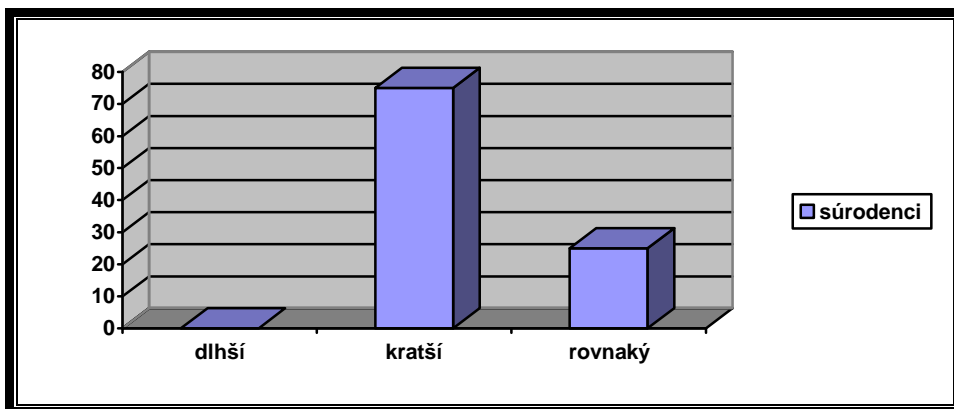
Podľa záznamových hárkov sa deti v mladšom školskom veku začlenia do kolektívu v 65 % automaticky 33% si musí nájsť svoje miesto v kolektíve a len 2% detí nezapadne. U detí staršieho školského veku zapadne automaticky do kolektívu len 22%, 62 % si musí nájsť svoje miesto a 16% detí nezapadne vôbec.

Predpoklad č. 3

Predpokladáme, že na prostredie detského domova sa lepšie adaptujú deti, ktoré prišli so súrodencom oproti deťom, ktoré prišli samostatne.

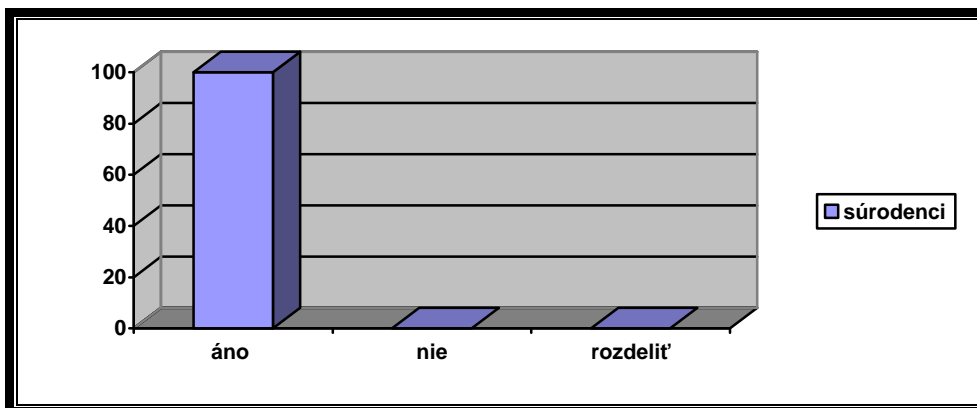
Tento predpoklad sme overovali otázkami:
z dotazníka pre zamestnancov DeD č.: 12, 13, 14,
z dotazníka pre deti č.: 10

Otázka č. 12 Ak prídu do zariadenia súrodenci je ich
adaptačný proces a/ dlhší ako keď príde jedno dieťa
b/ kratší ako keď príde jedno dieťa
c/ je to rovnaké

Graf 7 Adaptačný proces súrodencov

Otázka č.13 Je podstatné, aby súrodenci prišli do detského domova spolu:
a/ áno
b/ nie
c/je lepšie keď sú rozdelení

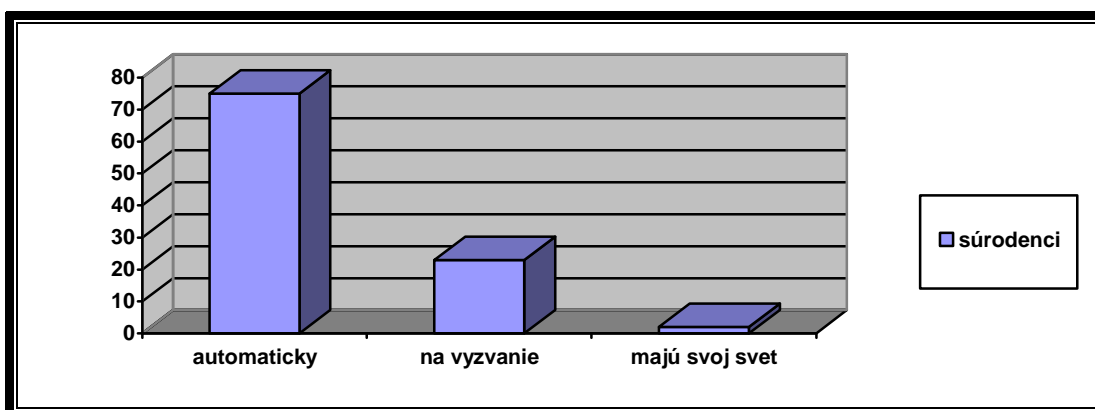
Graf 8 Spoločný príchod súrodencov do detského domova

Otázka č. 14 Súrodenci sa do chodu detského domova začnú zapájať

a/ automaticky

b/ len na vyzvanie

c/ majú svoj vlastný svet a ťažko niekoho doňho pustia

Graf 9 Zapájanie súrodencov do chodu detského domova

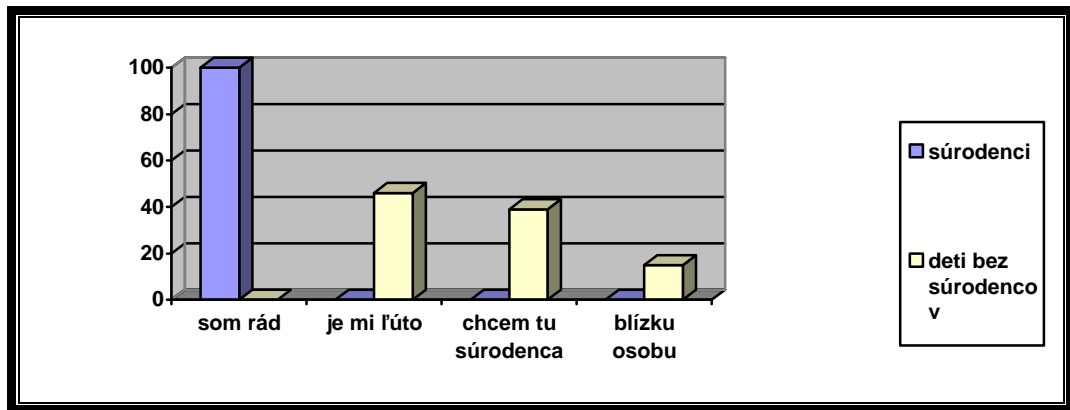
Otázka č. 10 Tým, že si prišiel/prišla - neprišiel/neprišla zo súrodencom :

a/ si rád, že tu máš brata/sestru

b/ je ti ľúto, že tu nemáš súrodencia

c/ chcel by si tu mať aspoň brata, sestru

d/ koho by si tu chcel mať najradšej .....

Graf 10 Príchod so súrodencom - bez súrodencia

Respondenti potvrdili predpoklad, že súrodenci sa adaptujú rýchlejšie na nové prostredie 75%. Pri príchode je veľmi dôležité, aby súrodenci prišli spolu, čo sa potvrdilo na 100%. Deti, ktoré prišli so súrodencami na 100% potvrdili, sú rady, že sú spolu. Deťom, ktoré prišli bez súrodencov je na 46% ľúto, že ich nemajú pri sebe a 39% by boli rady, keby ich mali pri sebe.

Predpoklad č. 4

Predpokladáme, že pri príchode dieťaťa do detského domova a v jeho adaptačnej fáze je najefektívnejšou metódou práce sociálneho pracovníka empatický rozhovor pred pozorovaním.

Tento predpoklad sme overovali otázkami:

z dotazníka pre zamestnancov DeD č.: 30

z dotazníka pre deti č.: 11, 12, 13,

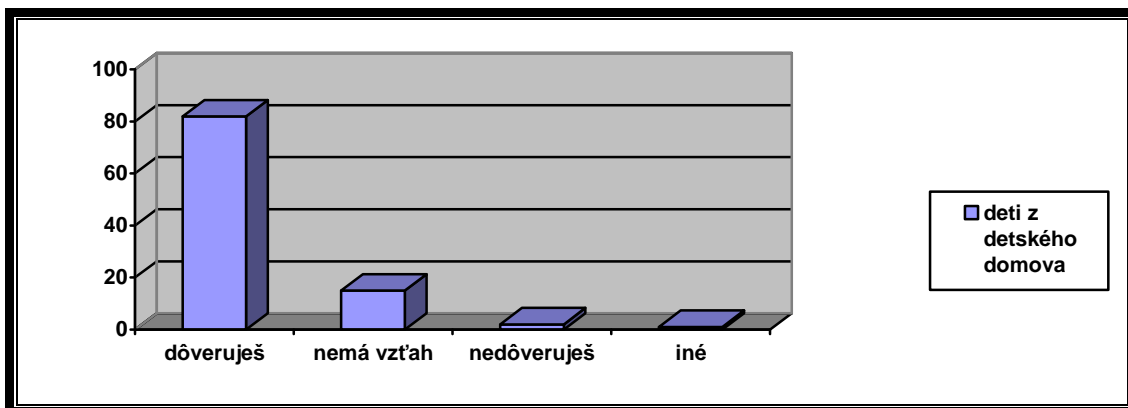
Otázka č. 11 Zamestnancom DeD

a/ dôveruješ

b/ nemáš výrazný vzťah

c/ nedôveruješ

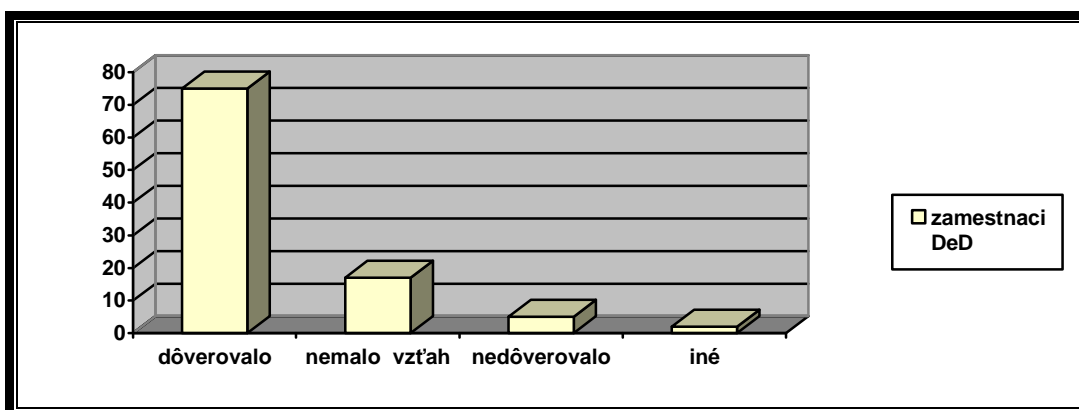
d/ iné .....

Graf 11 Vzťah dieťa - zamestnanec DeD z pohľadu dieťaťa

Otázka č. 30 Dieťa pri nástupe Vám

- a/ dôverovalo
- b/ nemalo výrazný vzťah
- c/ nedôverovalo
- c/ iné .....

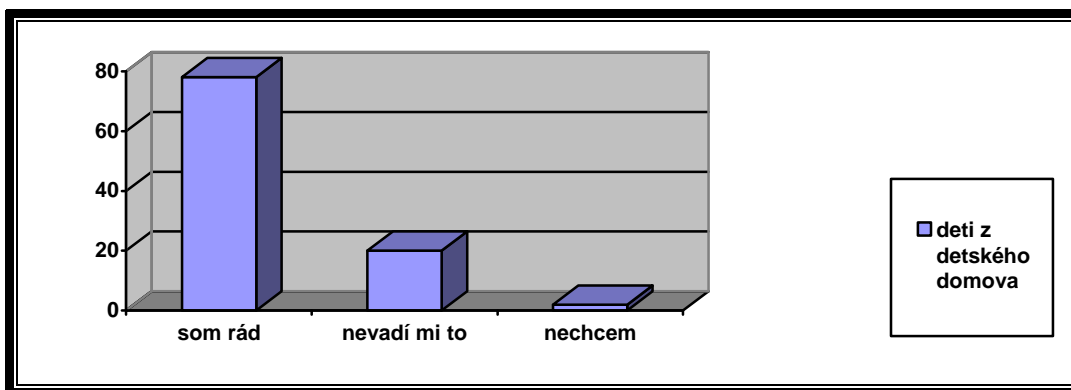

Graf 12 Vzťah dieťa - zamestnanec DeD z pohľadu zamestnancov

Otázka č.12 Ako prijímaš pomoc zo strany soc. pracovníka:

- a/ som rád, že na mne niekomu záleží
- b/ nevadí mi, ak sa o mňa zaujíma
- c/ nechcem aby sa do mňa niekto staral

Graf 13 Ako prijíma pomoc zo strany sociálneho pracovníka

Otázka č. 13 Ktorá z metód, ktoré používa sociálny pracovník ti najviac vyhovuje, ak sa ti venuje samostatne

a/ rozhovor so záujmom o moje problémy

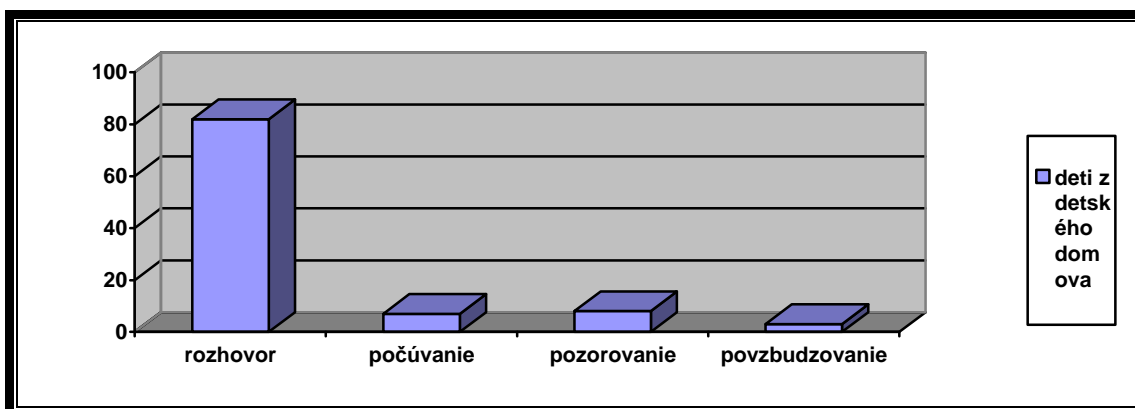
b/ počúvanie

c/ pozorovanie

d/ hry

e/ relaxačné metódy

f/ povzbudzovanie

Graf 14 Metódy, ktoré používa sociálny pracovník

Bolo zaujímavé porovnať dôveru, ktorú majú deti k pracovníkom DeD z pohľadu detí a z pohľadu pracovníkov DeD. Potvrdilo sa, že deti na 82% dôverujú zamestnancom DeD. Zamestnanci uviedli, že im dôverujú na 75%. Pri individuálnej práci s dieťaťom sa potvrdilo, že najúčinnejšou metódou je rozhovor na 82 %.

Predpoklad č. 5

Predpokladáme, že pri začleňovaní dieťaťa do kolektívu detí v adaptačnej fáze sú najefektívnejšou metódou sociálneho pracovníka skupinové hry.

Tento predpoklad sme overovali otázkami:

Z dotazníka pre pracovníkov DeD č: 24, 25,

Z dotazníka pre deti č.: 17, 18,

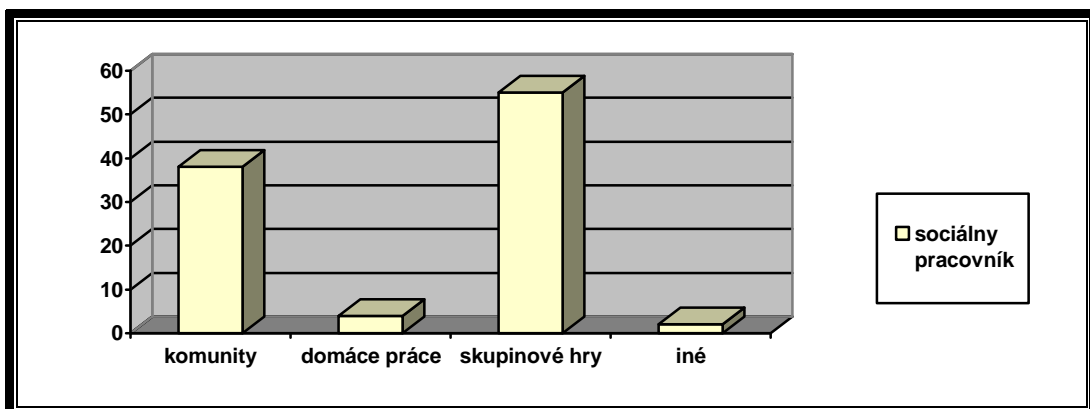
Otázka č. 24 Akou metódou pomáhate deťom začleniť sa do kolektívu

a/ robím komunity

b/ pri domácich prácach

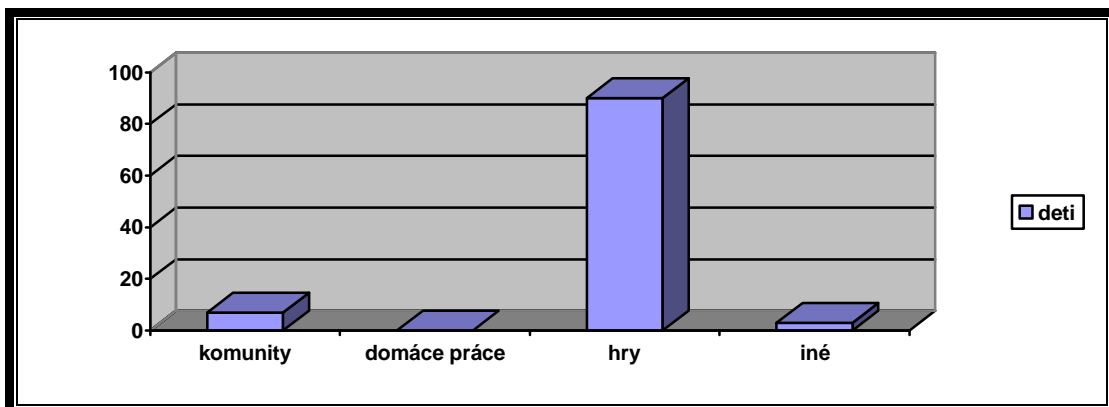
c/ skupinové hry

d/ iné

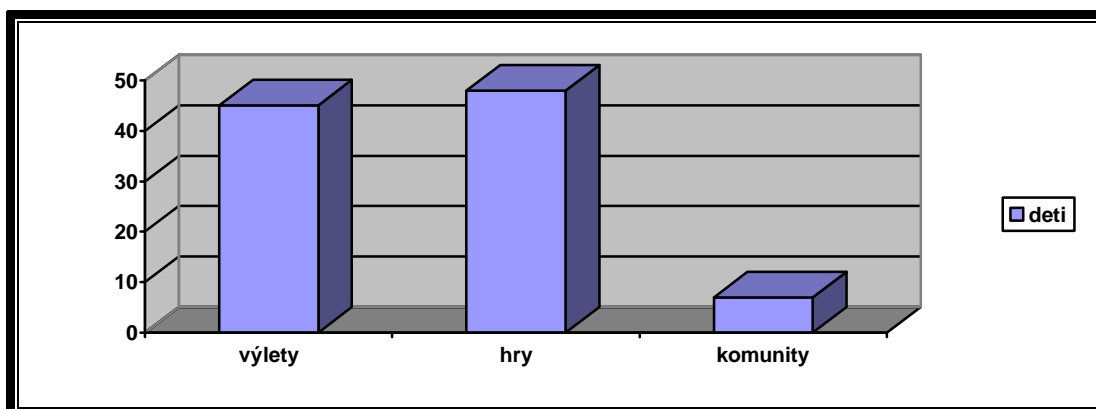
Graf 15 Najúčinnnejšia metóda pri začleňovaní dieťaťa do kolektívu z pohľadu sociálneho pracovníka

Otázka č. 25 Ktorú z nich deti majú najradšej

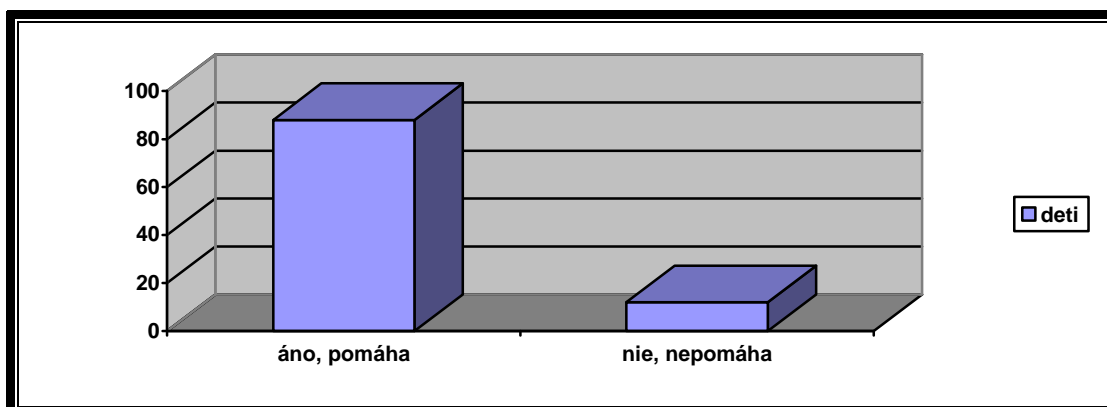
Graf 16 Najúčinnnejšia metóda pri začleňovaní dieťaťa do kolektívu z pohľadu detí

Otázka č.17 Pri akej spoločnej akcii si sa cítil/cítila ako súčasť kolektívu

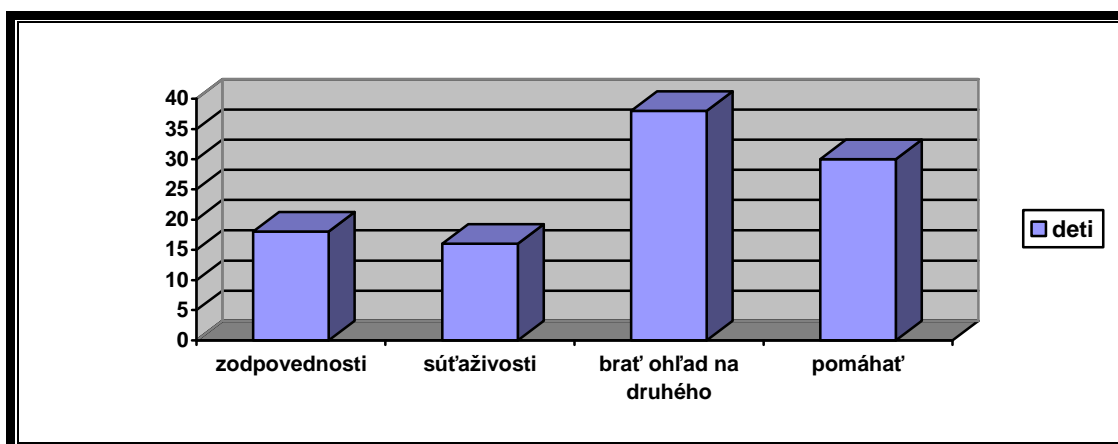

Graf 17 Spoločné akcie detí

Otázka č.18 Učíš sa niečo počas týchto spoločných akcií a pomáha ti to začleniť sa medzi ostatné deti

Graf 18 Začlenenie do kolektívu pomocou spoločných akcií

Graf 19 Čo sa učia deti počas spoločných akcií

Pri začlenení dieťaťa do kolektívu, podľa sociálnych pracovníkov DeD 55% a podľa detí 90%, sú najúčinnnejšie spoločenské hry. Aj keď sociálny pracovník uvádza aj komunity 38%, len 7 % detí uviedlo aj komunity. Deti počas hier sa cítia ako súčasť kolektívu a 88% detí uviedlo, že im spoločenské hry pomáhajú začleniť sa do kolektívu. Pri hrách sa učia nenásilnou formou brať ohľad na druhého, pomáhať, zodpovednosti a súťaživosti.

3.6 Diskusia

Cieľom našej bakalárskej diplomovej práce bolo zistiť, ktoré metódy práce sociálneho pracovníka sú najoptimálnejšie v adaptačnej fáze života dieťaťa v ústavnej starostlivosti z pohľadu sociálnych pracovníkov a či tieto metódy ako optimálne a pomáhajúce vnímajú aj samotné deti. K zaujímavým zisteniam patrí aj prieskum, či sa ľahšie prispôbujú novému prostrediu deti, ktoré prišli do detského domova z diagnostického centra alebo priamo z rodiny, či sa lepšie prispôbujú mladšie alebo staršie deti, či je adaptačné obdobie znesiteľnejšie pre deti, ktoré prišli spolu so súrodencom alebo samotné.

Vzorku skúmaných respondentov tvorili deti od 6 do 11 rokov mladší školský vek, deti od 12 – do 17 rokov starší školský vek a sociálni pracovníci.

Z našich výsledkov vyplynulo, že 99% detí, ktoré prišli z rodiny do detského domova majú adaptačné problémy. Deti, ktoré prišli z diagnostického centra alebo inej náhradnej starostlivosti sa ľahšie adaptovali na nové prostredie detského domova a adaptačné problémy malo 28% detí. 56 % detí, ktoré prišli do detského domova z diagnostického centra zapadlo do kolektívu bez problémov. Deti, ktoré prišli z rodín boli plačlivé, ustráchané, nechceli komunikovať. U detí, ktoré prišli z diagnostického centra je adaptačný proces kratší - už po prvom mesiaci bolo zadapovaných 46 % detí, čo u detí z rodín až po štvrtom mesiaci 55% detí je zadapovaných.

Deti v mladšom školskom veku sa začlenia do kolektívu až v 65 % automaticky, čo u detí v staršom školskom veku je problém. Až 62 % detí si musí nájsť svoje miesto a chce to dlhší čas a 16 % detí v staršom školskom veku sa nezadapovalo ani po roku pobytu v detskom domove. Stále majú adaptačné problémy (vzdor, plač, úteky, utiahnutosť....)

Veľmi zaujímavé je sledovať adaptovanie súrodencov, ktorí prišli do detského domova spolu. Respondenti potvrdili predpoklad, že súrodenci sa adaptujú rýchlejšie na

nové prostredie v 75 %. Je veľmi dôležité, aby súrodenci prišli a boli v detskom domove spolu, čo sa potvrdilo na 100%. Aj keď starší zo súrodencov to majú trochu ťažšie a do kolektívu sa adaptujú neskôr ako mladší súrodenci. Za svojich mladších súrodencov cítia zodpovednosť.

Pri práci sociálneho pracovníka s jednotlivcom sa osvedčila metóda rozhovor až v 82 %. Bolo prekvapujúce zistenie, že až 82% detí dôveruje zamestnancom detského domova, aj keď nie vždy to dávajú najavo. Na druhej strane nie je prekvapením, že zamestnanci vedia o dôvere, ktorú deti k nim prechovávajú. Deti očakávajú od sociálneho pracovníka, že môžu za ním prísť s problémom a budú vypočuté. Je to vo väčšine prípadoch prvý človek, s ktorým prídu do kontaktu po príchode do detského domova.

Z našich výsledkov vyplynulo, že 90% detí majú najradšej pri začlenení do kolektívu spoločenské hry. Cítia sa počas hier ako súčasť kolektívu, učia sa nenásilnou formou zodpovednosti, súťaživosti, brať ohľad na druhého a pomáhať. Sociálny pracovník používa pri začlenení dieťaťa do kolektívu v 55% hry a v 38% komunity. Ďalej sme z dotazníka zistili, že počas adaptačného procesu sa správanie detí mení a to k lepšiemu. Ak sa dieťa adaptuje, je mu v detskom domove dobre a pri príchode nového dieťaťa sa mu snaží pomôcť pri adaptácií.

Podľa našich zistení deti, ktoré prišli do zariadenia skôr, nemali ešte až také zlé návyky ako staršie deti a dá sa s nimi ľahšie pracovať. U nás sa rodiny sledujú aj niekoľko rokov pričom nedochádza k náprave, práve naopak. Je to veľmi citlivá otázka, ale sociálny pracovník by mal vedieť či má zmysel pracovať s touto rodinou, či je ochota zo strany rodičov, či dochádza, aj keď k malým, pokrokom. Nie je vhodné dlho sledovať rodinu ak je disfunkčná a nedochádza k žiadnemu zlepšeniu a ochota zo strany rodičov zjavne chýba. Myslíme si, že v takomto prípade je lepšie dieťa odobrať skôr, kedy ešte nie je emocionálne chladné, túži a hlavne chce aby sa niekto o neho s láskou staral. Vtedy sa ľahšie prispôsobí a začína spolupracovať. Dá sa vyhnúť mnohým negatívnym vlastnostiam, ktoré deti odpozorujú od svojich rodičov a zoberú si ich časom za svoje vlastné a začínajú sa správať k okoliu tak, ako sa k nemu správa jeho vlastná rodina. Vo veľa prípadoch sa ani nevie, že je v rodine nejaký problém, za čo môže ľahostajnosť okolia.

Záver

Možným riešením pre deti, ktorým bola nariadená náhradná ústavná starostlivosť je umiestnenie do detského domova rodinného typu, kde nachádzajú svoj často jediný skutočný domov. Adaptačný proces, ktorým deti prechádzajú po príchode do detského domova je veľmi dôležitá fáza. Je hlavne na sociálnom pracovníkovi, ale aj na ostatných zamestnancoch detského domova, aby dieťa prešlo touto fázou čo najvyrovnanejšie, aby pochopilo, že je to pre jeho dobro a aby emócie, ktoré sprevádzajú túto životnú udalosť, mali kde odznieť. Dieťa musí cítiť, že sa má na koho obrátiť. Že je tu niekto, kto ho má rád a chce mu pomôcť. Toto obdobie ovplyvňuje ďalšie smerovanie dieťaťa, jeho osobnostný vývoj, ovplyvňuje to jeho emocionálny svet. Z profesionálneho hľadiska je takým sprievodcom nielen počas adaptačnej fázy, ale počas celého pobytu dieťaťa v detskom domove sociálny pracovník, ktorý je vždy ochotný podať pomocnú ruku, pomôcť či už ľudsky alebo profesionálne. Musí byť poradcom, organizátorom, nevtieravý, akceptujúci individuálne požiadavky a potreby dieťaťa. Sociálny pracovník musí byť pripravený riešiť problémy detí v individuálnych prípadoch, kedy dieťa príde a požiada o pomoc, ale aj bez požiadania na základe pozorovania. Sociálny pracovník musí vedieť aj predchádzať vzniku nepriaznivých životných situácií.

No v neposlednom rade veľmi záleží aj na úrovni výchovno - vzdelávacej práce, na práci všetkých pracovníkov zariadenia, aby tieto deti našli svoj nový domov v zariadení, do ktorého sa dostali, aby fáza adaptácie na nové prostredie bolela čo najmenej.

Použitá literatúra

Knižné publikácie:

ARCHEROVÁ,C. Dítě v náhradní rodine. I vydanie. Praha: Portál, 2001.

ISBN 8-7178578-4

BECHYŇOVÁ,V; KONVIČKOVÁ,M. Sanace rodiny. I. vydanie. Praha: Portál, 2008.

ISBN 978-80-7367-392-5

ĎURDIAK, I; GATIAL, V. Psychologické aspekty výchovného a kariérneho poradenstva. 1. vydanie. Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 2006. ISBN 80-8094-060-6

GRAY, J.: Muži sú z Marsu, ženy z Venuše a deti sú z neba, Bratislava 2001, Ikar.

ISBN 80-551-00007-7

HELUS, Z.: Dítě v osobnostním pojetí. I. vydanie. Praha: Portál 2009. ISBN 978-80-7367-628-5

KASANOVÁ, A. Sprievodca sociálneho pracovníka I. Rodina a deti.1. vydanie. Nitra:

UKF Nitra, 2008. ISBN 978-808094-277-9

KOPŘIVA, K. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-150-9

LONGAUER, V; SELICKÁ,D;VANKOVÁ,K. Vybrané kapitoly zo sociálno-právnej ochrany. I. vydanie. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2006. ISBN 80-8050-966-2

MATOUŠEK, O; KOLAČKOVÁ, J; KODYMOVÁ, P. Sociální práce v praxi. I. vydanie. Praha : Portál 2005. ISBN 80-7367-002-X

MATOUŠEK, O; a kol. Základy sociální práce. I. vydanie. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7

PAUSEWANGOVÁ, E. 150 her k utváření osobnosti, I. vydanie. Praha: Portál 1993. ISBN 80-85282-50-X

RUPERT, F. Trauma a rodinné konstelace, I. vydanie. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807367-367-3

STRIEŽENEC,Š. Úvod do sociálnej práce, II. vydanie. Trnava:Tripsoft, 2001. ISBN 80-968294-6-7

SCHAVEL, M; OLÁH, M. Sociálne poradenstvo a komunikácia. II. vydanie.

Bratislava: VŠZ a SP sv. Alžbety, 2008. ISBN 80-80-68-487-1

- ŠKOVIERA, A. Kapitoly z výchovy a prevýchovy. I. vydanie. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2008. ISBN 978-80-8052-327-5
- ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. I. vydanie. Praha: Portál 2007. ISBN 978-80-7367-318-5
- ŠKOVIERA, A. Trendy náhradnej výchovy, 1. vydanie. Bratislava: Petrus, 2007. ISBN 978-80-89233-32-8
- TOKÁROVÁ, A. Kapitoly zo sociálnej práce. I. vydanie, Prešov: Akcent Print, 2000. ISBN 80-968367-1-4
- TOKÁROVÁ, A; a kol. Sociálna práca, kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce. II vydanie. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity Akcent Print, 2003. ISBN 80-968367-5-7
- VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie, I. vydanie. Portál, Praha, 2000. ISBN 80-7178-308-0
- VODÁČKOVÁ, D; a kol. Krízová intervence, II. vydanie. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807367-342-0
- VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací. Efektivní komunikace v praxi, I. vydanie. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008. ISBN 978-80-247-2614-4
- VOPEL, KLAUS, W. Skupinové hry pro život. I. vydanie. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-352-9
- VÝROST, J; SLAMENÍK, I. Sociální psychologie. I. vydanie. Praha 7: Grada Publishing, a.s, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8
- ZELINA, M. Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. II. vydanie, Bratislava: IRIS, 1996. ISBN 80-9670-1347

Odborné publikácie:

- BÚŠOVÁ, K. Profesionálne náhradné rodičovstvo - rodinné prostredie v oblasti ústavnej starostlivosti. Vychovávateľ, február 2008, Bratislava: Educatio ISSN 0139-6919
- FEDOROVÁ, M. Metodika individuálnej výchovnej práce s dieťaťom a rodinou v detskom domove. Vychovávateľ, december 2008, Bratislava: Educatio ISSN 0139-6919
- HERCEGOVÁ, D. Pohľad na správanie detí z detského domova, Vychovávateľ, december 2007, Bratislava: Educatio, ISSN 0139-6919

KOUBEKOVÁ,E. Stres náš každodenný. Vychovávateľ, september 2005, Bratislava: Educatio, ISSN 0139-6919

Národný akčný plán pre deti na roky 2008-2012

POLÁKOVÁ,E. Emocionalita dieťaťa. Vychovávateľ, september 2009, Bratislava: Educatio, ISSN 0139-6919

ŠIPOŠOVÁ, I. Domáce násilie – krok do detského domova. Vychovávateľ október 2008, Bratislava: Educatio, ISSN 0139-6919

TOMOVA, M; ĎURIČEKOVÁ,M. Rozvoj tvorivej osobnosti v zložitých podmienkach globálnej spoločnosti. Vychovávateľ, september 2008, Bratislava: Educatio, ISSN 0139-6919

Zákony a predpisy:

Zákon NR SR č. 305/2005 Z.z., o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom č. 330/2007 Z.z., zákonom č 643/2007 Z.z., zákonom č. 215/2008 Z.z. a zákonom č. 466/2008 Z.z.v znení neskorších predpisov

Zákon NR SR č. 36/2005 Z.z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Vyhláška MPSVaR č. 390/2005 Z.z, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z.z, o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, v znení neskorších predpisov

Zákon NR SR č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Prílohy

Dotazník k bakalárskej diplomovej práci

Vážená sociálna pracovníčka!

Tento dotazník bude slúžiť na vypracovanie mojej bakalárskej práce bakalárskeho štúdia na Olomouckej univerzite – filozofická fakulta, študijný odbor Sociálna práca. Téma mojej bakalárskej práce je „Adaptačný proces detí v detských domovoch a úloha sociálneho pracovníka z pohľadu sociálnej práce“.

Dotazník je anonymný a údaje z neho budú slúžiť len pre účely mojej práce. Prosím o presné a úprimné vyplnenie každej otázky.

Prvá časť je pre sociálnych pracovníkov a druhá časť je pre deti.

S pozdravom

Molnárová Zuzana

I. časť – Cieľová skupina sociálny pracovník

1. Vek dieťaťa a pri príchode do detského domova:

2. Pohlavie:

- ženské
- mužské

3. Do detského domova prišlo dieťa z:

- rodiny
- diagnostického centra
- z náhradnej rodiny
- od (uveď) .....

4. Dieťa má aj súrodenca

- áno
- nie

5. Ak áno prišli do detského domova spolu:

- áno
- nie

6. Súrodenec je:

- mladší
- starší

7. Pri príchode do detského domova sa dieťa adaptovalo do kolektívu

- do 1 mesiaca
- do 3 mesiacov
- do 4 mesiacov a viac
- aj po roku sa vyskytujú problémy vo vzťahoch, v naviazanosti, v odpútanosti od rodiny, vyskytujú sa tiky..

8. Vyhovoval mu zabehnutý domáci poriadok detského domova:

- áno
- nie
- čiastočne

9. Uved'te zo záznamových hárkov po akom čase sa dieťa cítilo v detskom domove dobre

- mesiac
- dva mesiace
- tri a viac mesiacov

10. Uved'te zo záznamových hárkov , či do kolektívu detí v detskom domove dieťa zapadlo

- automaticky
- muselo si nájsť miesto
- nezapadlo

11. Mení sa správanie dieťaťa počas adaptačného procesu:

- mení k lepšiemu
- mení k horšiemu
- nemení

12. Ak prídu do zariadenia súrodenci je ich adaptačný proces:

- dlhší ako keď príde jedno dieťa
- kratší ako keď príde jedno dieťa
- je rovnaký

13. Je podstatné, aby súrodenci prišli do detského domova spolu:

- áno
- nie
- je lepšie keď sú rozdelení

14. Súrodenci sa do chodu detského domova začnú zapájať
- automaticky
  - len na vyzvanie
  - majú svoj vlastný svet a ťažko niekoho doňho pustia
15. Cítia starší súrodenci za svojho mladšieho súrodenca zodpovednosť
- áno
  - vo väčšine prípadoch
  - nie
16. Ovplyvňuje táto skutočnosť adaptačný proces staršieho súrodenca
- áno trvá dlhšie ako u mladšieho súrodenca
  - neovplyvňuje
  - áno trvá kratšie ako u mladšieho súrodenca
17. Ktorý zo súrodencov si nájdu skôr kamarátov v detskom domove
- mladší
  - starší
  - rovnako
18. Komu dôverujú deti po príchode do detského domova
- sociálnemu pracovníkovi
  - vychovávateľovi
  - kamarátovi
19. Akým spôsobom sa deti najskôr začlenia kolektívu:
- vykonávaním domácich prác
  - vychádzkami
  - hrou
  - vzájomnými rozhovormi

20. Ako zistíte, že dieťa niečo trápi

- pozorovaním
- rozhovorom
- direktívnym prístupom

21. Keď má dieťa problém príde sa bez rozmýšľania o ňom porozprávať?

- áno
- nie nechá si ho pre seba
- len keď niekto za ním príde a opýta sa

22. Čo radi počujú:

- pochvalu
- príkazy
- zákazy
- lichôtky

23. Čo očakávajú deti od sociálneho pracovníka:

- empatiu
- ústretovosť
- spravodlivosť
- veľkorysosť
- toleranciu
- istotu
- slobodu
- direktívny prístup,
- pozornosť
- prísnosť

24. Akou metódou pomáhate deťom začleniť sa do kolektívu:

- robím komunity
- pri domácich prácach
- skupinové hry
- iné .....

25. Ktorú z nich deti majú najradšej _____
26. Malo dieťa pri príchode do DeD adaptačné problémy?   áno   nie
27. Ako sa správalo dieťa... plakalo, zapadlo hneď do kolektívu, aktívne sa hralo, bolo ustrašené, zajakávalo sa, nekomunikovalo...
28. Pri príchode do detského domova sa dieťa adaptovalo do kolektívu
- do 1 mesiaca
  - do troch mesiacov
  - 4 mesiacov a viac
  - aj po roku sa vyskytujú problémy vo vzťahoch, v naviazanosti, v odpútanosti od rodiny, vyskytujú sa tiky...
29. Pri príchode bolo dieťa
- plačlivé
  - utiahnuté
  - priateľské
30. Dieťa pri nástupe Vám
- dôverovalo
  - nemalo výrazný vzťah
  - nedôverovalo
  - iné.....

II. časť – Cieľová skupina detí

1. Vek

2. dievča   chlapec

3. Koľko si mal/a rokov, keď si prišiel/prišla do detského domova

4. Máš tu aj súrodencov   áno   nie

5. Prišiel/a si :

- z rodiny
- z diagnostického centra
- z náhradnej rodiny
- od (uved').....babičky, tety, krstnej mamy, susedov.....

6. Zvykať si na nové prostredie detského domova bolo pre teba:

- ťažké
- ťažké s problémami
- dalo sa to zvládnuť
- bez problémov

7. Pri príchode do detského domova si ako s prvým prišiel do kontaktu:

- s vychovávateľom
- sociálnym pracovníkom
- riaditeľom
- gazdinou
- iný zamestnanec DeD (vypíš).....

8. Vyhovoval ti zabehnutý domáci poriadok detského domova pri príchode
- áno zvládol som režim hravo
  - nie mal som problémy stíhať .....
  - čiastočne niektoré veci som zvládla/zvládol hneď, niektoré neskôr
9. Odhadni, ako dlho ti trvalo zvyknúť si na nové prostredie.
- mesiac
  - tri mesiace
  - štyri a viac mesiacov
  - aj po roku sa vyskytujú problémy vo vzťahoch, v naviazanosti
10. Tým, že si prišiel / prišla – neprišiel/neprišla so súrodencom:
- si rád, že tu máš brata/sestru
  - je ti ľúto, že tu nemáš súrodenca
  - chcel by si tu mať aspoň brata, sestru
  - koho by si tu chcel mať najradšej.....
11. Zamestnancom DeD
- dôveruješ
  - nemáš výrazný vzťah
  - nedôveruješ
  - iné.....
12. Ako prijímaš pomoc zo strany soc. pracovníka:
- som rád, že na mne niekomu záleží
  - nevadí mi, ak sa o mňa zaujíma
  - nechcem, aby sa do mňa niekto staral

13. Ktorá z metód, ktoré používa sociálny pracovník ti najviac vyhovuje, ak sa ti venuje samostatne

- rozhovor so záujmom o moje problémy
- počúvanie
- pozorovanie
- hry
- povzbudzovanie
- iné .....

14. Vyhovuje ti viac, ak sociálny pracovník s tebou pracuje:

- samostatne
- v rámci celej vašej rodiny – máte komunitu
- keď som tam ja a pár mojich kamarátov

15. Keď príde nové dieťa do detského domova

- snažíš sa mu pomôcť
- chceš mu to uľahčiť a si empatický
- nevšímaš si ho

16. Teraz vnímaš svoj pobyt v detskom domove

- je mi tu dobre
- ešte sa hnevám a nechcem tu byť
- zmieril som sa s tým

17. Pri akej spoločnej akcii si sa cítil ako súčasť kolektívu:

_____

18. Učíš sa niečo počas týchto spoločných akcií a pomáha ti to začleniť sa

medzi ostatné deti _____

_____

19. Ako hodnotíš sám seba:

a/ bojácna/y	odvážny
b/ smutný	veselý
c/ plačlivý	usmievavý
d/ nesmelý	smelý
e/ nepriateľský	priateľský
f/ pesimista	optimista
g/ zbabelý	hrdinský
h/ škaredý	pekný

20. Čo má pre Teba najväčšiu hodnotu? Prirad' čiarky

	veľkú	strednú	malú	žiadnu
a/ peniaze				
b/ pekné šaty				
c/ dobré tenisky				
d/ mama				
e/ otec				
f/ súrodenci				
g/ priatelia, kamaráti				
h/ šťastie				
i/ zdravie				
j/ mier				
k/ hračky				

